

شیکردنه وهیه کی جوگرافی بو گۆرانی دابه شبونی قهبارهی نشینگه دیهاتییه کان له قهزای پشدهر

چنار محمود ابراهیم^۱ - پشتیوان شهفیک نه حمه د^۲

^{۱+۲} بهشی جوگرافیا، کۆلیژی زانسته مرۆفایه تییه کان،
زانکۆی راپهرین، رانیه، ههریمی کوردستان، عیراق.

پوخته:

دابه شبونی قهبارهی نشینگه دیهاتییه کان
بابه تیکی گرنگی جوگرافیای دینشینییه، که
گرنگیدهات به شیوازی دابه شبونی قهبارهی
نشینگه دیهاتییه کان و کۆبونه وهیان، مه به ستیش
له م دابه شبونه بریتیه له نیشاندانی چۆنیه تی
دابه شبونی قهبارهی دانیشتوانی نشینگه دیهاتییه کان
و پیکخستن و پۆلینکردنی نشینگه دیهاتییه کان
به گۆیرهی تاییه تمه ندی جوگرافیای شوینه که،
ههروه ها به پیتی سهنگ و قهبارهی دانیشتوانی
نشینگه دیهاتییه کان جۆری ئەم دابه شبونه
گۆرانی کاری به سه هدادیت ئەمهش زادهی رۆلی
ههریه که له فاکته ره سروشتی و مرۆییه کان. بچوکی

و گه وهی قهبارهی نشینگه دیهاتییه کان واتای
بونی دهرفه تی ریگه پیدان و په ره پیدان بو
ههریه که یان، به واتایه کی تر زۆرجار هۆکاریکی
سروشستی یا خود مرۆی بنه مای به خشینی
ناسنامه ی گه وهی و بچوکی نشینگه دیهاتییه کان.
قهزای پشدهریش یه کی که له و قهزایانه ی که
زۆرتین گۆرانی کاری به خۆیه وه بینیه له م شیوه
دابه شبونه.

ئامانجی ئەم توێژینه وهیه بریتیه له: ده رخستنی ئەو
گۆرانیکیانیه ی، که به سه ره چۆنیه تی دابه شبونی
قهبارهی نشینگه دیهاتییه کان قهزاکه دا هاتوه،
کاریگه ری ئەم گۆرانیکییه له سه ره په ره پیدانی
نشینگه دیهاتییه کان ئەمهش بوئه وهی هاوسهنگی
دروست بیت له نیوان دانیشتوانی شارو دیهات.

میتۆدی توێژینه وه: له م توێژینه وهیه دا پشت
به سه تراوه به میتۆدی (ههریمی و شیکاری و
به راوردکاری). ههروه ها به کارهینانی ریگاو
هاوکیشه ی ماتاتیکی و به کارهینانی سیسته می
زانارییه جوگرافییه کان (GIS 10.8).

کیله وشه کان: قهبارهی نشینگه دیهاتییه کان،
دهسته ی قهبارهی دینشینی، تیگرای قهبارهی گوند.

Article Info:

DOI: 10.26750/Vol(9).No(3).Paper7

Received: 29-August-2021

Accepted: 22-September-2021

Published: 29-June-2022

Corresponding Author's E-mail:

chnar.mahmood@uor.edu.krd

Pshtiwan.shafeeq@uor.edu.krd

This work is licensed under CC-BY-NC-ND 4.0

Copyright©2022 Journal of University of Raparin.

[139]

Original Article / Doi: 10.26750/Vol(9).No(3).Paper7

پیشهکی:

دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کان بابه‌تيکی گرنکی جوگرافياي ديشينييه، که گرنکی دهدات به شيوازی دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی گونده‌کان کۆبونه‌وه‌يان مه‌به‌ستيش له‌م دابه‌شبوونه قه‌باره‌يه، رېکخستن و پۆلینکردنی نشینگه ديهاتيه‌کانه له هه‌ر ناوچه‌يه‌کدا، به‌پیی قورسايی و قه‌باره‌ی دانیشتوانی گوندنشین. له‌مجوره دابه‌شبوون و پۆلینکردنه‌دا گوند پشت به ژماره‌ی دانیشتوان ده‌به‌ستیت، ئەم جیاوازییه‌ش واده‌کات، که گوند بکریته سه‌نته‌ریکی کارگێری (ناحیه) و ناوچه‌که، ئەمه‌ش بایه‌خی زیاتری پیده‌دریت له‌روی خزمه‌تگوزاری پرۆژه‌کانی په‌ره‌پیدانه‌وه ئەمه له‌لایه‌ک، له‌لایه‌کی تره‌وه ده‌بیته هۆی په‌ره‌پیدانی به‌رده‌وام بۆ گونده‌کانی ده‌وروبه‌ر، هۆکاره سروشتی و مروییه‌کان رۆلی گرنگ و کاریگه‌رییان ده‌بیت له‌سه‌ر شيوازی دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کان، هه‌روه‌ها ئەم جووره دابه‌شبوونه‌ش کارده‌کاته سه‌ر تیکرايی قه‌باره‌ی گونده‌کان و ریزبه‌ندیان، دواتر ئەمانه کاریگه‌رییان ده‌بیت له‌سه‌ر دابه‌شبوونی گونده‌کان بۆ چه‌ند ده‌سته‌يه‌ک.

گرنکی توێژینه‌وه:

خستنه‌روی دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کانی قه‌زای پشده‌ره، که بنه‌مايه‌کی سه‌ره‌کییه بۆ په‌ره‌پیدانی به‌رده‌وامی گونده‌کان له‌ناوچه‌که‌دا، هه‌روه‌ها نه‌بونی پلانیکی ستراتیجی گرنگ بۆ گوندنشینانی قه‌زاکه‌و ده‌رخستنی کاریگه‌ری هۆکاره سروشتی و مروییه‌کان له‌سه‌ر شيوازی دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی گونده‌کانی ناوچه‌که.

نامانجی توێژینه‌وه:

ده‌رخستنی گۆرانکارییه‌کانه له‌ماوه‌ی سالانی توێژینه‌وه‌دا له‌سه‌ر شيوازی دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کانی ناوچه‌که‌و کاریگه‌ری ئەو گۆرانکارییه‌کانه له‌سه‌ر کرداری په‌ره‌پیدان، ئەمه‌ش بۆئه‌وه‌ی ببیته پلانیکی له‌ بواره‌کانی ئابوری و کۆمه‌لایه‌تی و ژینگه‌یی، دورستبونی هاوسه‌نگی دانیشتوان له‌نیوان شارو ديهات.

گرفتی توێژینه‌وه:

- 1- ئایا جیاوازی به‌دیده‌کریت له دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کانی قه‌زاکه؟
- 2- ئایا گۆرانکاری رویداوه له تیکراو ریزبه‌ندی قه‌باره‌و شيوازه‌کانی دابه‌شبوونی نشینگه ديهاتيه‌کان؟

گرمانه توێژینه‌وه:

- 1- جیاوازی به‌دیده‌کریت له دابه‌شبوونی قه‌باره‌ی نشینگه ديهاتيه‌کانی قه‌زای پشده‌ره له‌ماوه‌ی سالانی توێژینه‌وه‌دا. ئەم جیاوازییه به‌ئاستیکی جیاواز ده‌رده‌که‌ویت له کاتیکه‌وه بۆ کاتیکی تر و گۆرانی به‌سه‌رداها‌توه.
- 2- له‌ماوه‌ی سالانی توێژینه‌وه‌دا، گۆرانکاری زۆر رویداوه له تیکراو ریزبه‌ندی قه‌باره‌و شيوازه‌کانی دابه‌شبوونی نشینگه ديهاتيه‌کان.

پلانی توێژینه‌وه‌که: پلانی توێژینه‌وه‌که‌مان به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه‌یه:

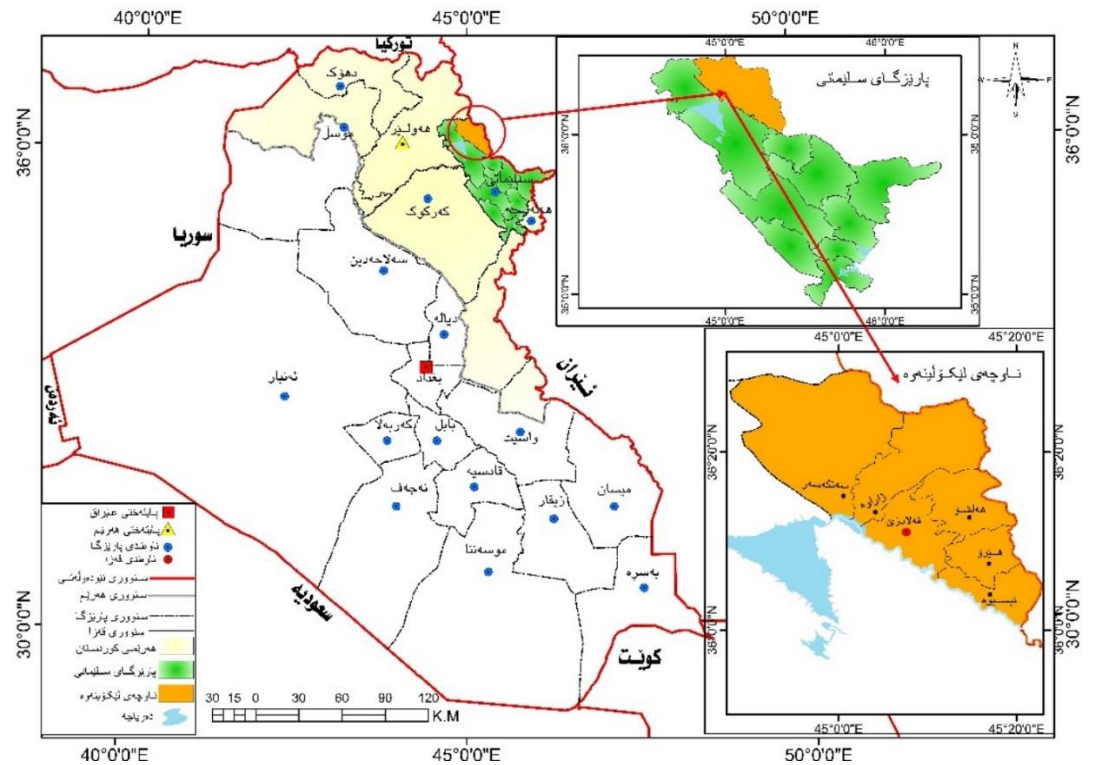
- ته‌وه‌ره‌ی یه‌که‌م: دابه‌شبوونی نشینگه ديهاتيه‌کان به‌پیی تیکرايی قه‌باره‌ی گونده‌کان.
- ته‌وه‌ره‌ی دوهم: دابه‌شبوونی نشینگه ديهاتيه‌کان به‌پیی ریزبه‌ندی قه‌باره‌یان .

سنوری ناوچهی توێژینهوه:

قهزای (پشدر) یهکیکه له قهزاکانی سههر به پارێزگای سلیمانی و دهکهوێته باکوری خۆرههلاتی پارێزگای سلیمانی، لهروی پینگهی ئەسترونۆمییهوه دهکهوێته نیوان ههردو بازنه‌ی پانی (۳۶.۰۰.۲۰ - ۳۶.۳۰) باکوری گۆی زهوی ههروهها له نیوان ههردو هیلێ درێژی (۴:۴۹:۰۴ - ۴:۲۳:۱۰) خۆرههلاتی گۆی زهوی. له روی کارگێڕییهوه هاوسنوره لهگهڵ پارێزگای ههولێر له باکورهوه، له باکوری خۆرئاواوه قهزای ماوته سنوری باشوریهتی، له خۆرههلاتهوه هاوسنوره لهگهڵ سنوری نیودهولهتی (عێراق، کۆماری ئیسلامی ئێران) قهزای رانیه له باکوری خۆرئاوا، له خۆرئاواوه قهزای دوکان سنورهکهی پیکدههینیت، بروانه نهخشهی (۱).

نهخشهی (۱)

شوینی ناوچهی لیکۆلینهوه بهگۆیره‌ی پارێزگای سلیمانی ههریمی کوردستان و عێراق

سه‌رچاوه: کاری توێژه‌ر به‌پشت به‌ستن به: ۱- هاشم یاسین حمدامین حداد و ئەوانی تریش، ئەتله‌سی ههریمی کوردستانی عێراق- و جیهان. کۆمپانیای تینوس بۆچاپه‌مه‌نی و کاری هونه‌ری. چاپی یه‌که‌م، هه‌ولێر، ۲۰۰۹.
۲- به‌سود وه‌رگرتن له‌به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8.

ته‌وه‌ره‌ی یه‌که‌م: دابه‌شبوون و گۆرانی قه‌باره‌یی نشینگه‌ دێهاتییه‌کانی قه‌زای پشدر

مه‌به‌ست له‌ دابه‌شبوونی قه‌باره‌یی بریتییه‌ له‌ ڕیک‌خستنی دابه‌شبوونی دانیش‌توان به‌گۆیره‌ی ژماره‌یان (سه‌لیم، ۲۰۰۵، لا ۴۵) له‌ میانه‌ی ڕیک‌خستنی ئەم جو‌ره‌ دابه‌شبوونه‌دا ده‌گه‌ینه‌ به‌رجه‌سته‌کردنی جو‌ری ئەو په‌یوه‌ندییه‌ی، که‌ خودی دانیش‌توان له‌ ئەنجامی پرۆسه‌کانی به‌ره‌مه‌یناندا دروستیده‌که‌ن، لیکۆلینه‌وه‌ له‌سه‌ر قه‌باره‌ی نشینگه‌کان و شیک‌ردنه‌وه‌یان بۆ زانینی شیوازه‌کانی دابه‌شبوونی دانیش‌توان پیشانده‌دات به‌پێی ژماره‌و قه‌باره‌یان، که‌ له‌

شونڤيكي جوگرافي دياريكراو له كاتيكي دياريكراودا بونيان ههيه (حمه، ۲۰۱۹، لا ۱۱۵). گرنگي شيكردهوهو تايبهتمه ندى ئەم دابهشكرده كارلنكرده له نيوان بنه ماكاني ژينگه ي سروشتي و هوكاره مرويبه كان (ئاكره ي، ۲۰۱۰، ص ۵۳). زوربه ي جار ئەم جوړه دابهشبو نه پيوهريكه بو راکيشاني پروژه خزمه تگوزاريه كان كه سهنگ و بهاي نشينگه كاني پيداري دهكريت، تاوهكو نشينگه كان قه باره يان گه وره تر بيت پيشه ي جوړاو جوړ له خو ده گر (صالح، ۲۰۱۰، لا ۷۳).

يه كه م: دابهشبو ني نشينگه گونديه كاني به پي تيكراي قه باره ي گونده كان*:

مه به ست له دابهشبو ني نشينگه گونديه كاني به پي (تيكراي قه باره يان) واته ريخستن و پولنكردي گونده كانه به گويره ي ژماره ي دانيشتوانيان ئەمه ش له گونديكه وه بو گونديكي تر جياوازه، دوا جار ئەم جياوازيه ش گرنگي خو ي ده بيت له هه لباژاردي گونديك بو مه به ست ي پهره پيدان و دامه زراندي چهنه پروژيه كه، بو پيشكه شكردي خزمه تگوزاري به گونده كاني ده وره ي (أحمد، ۲۰۰۹، لا ۶۹-۷۰). ئەو ناوچانه ي كه خاكي كشتوكالي فراوان به پيتيان ههيه دانيشتواني زياتر به لاي خو ياندا راده كيشن به مه ش چري و قه باره ي گونده كاني گه وره ترو زياتر ده بيت (كريم، ۲۰۱۳، لا ۴۱).

نشينگه گونديه كاني قه زاي پشده ر له ماوه ي نيوان سالاني (۱۹۷۷-۲۰۲۰)، چهندين گوړانكاري به خو ييه وه بينيوه، كه له ماوه يه كه بو ماوه يه كي تر به ئاراسته ي زيادبون ياخود كه مبون چون، ئەمه ش له ئەنجامي ئەو گوړانه ديموگرافي و رامياياري و كارگيري يانه ي كه به سه ر قه زاكه دا هاتون، به م شيويه ده يانخه ي نه رو:

خشته ي (۱)

تيكراي قه باره ي گونده كاني قه زاي پشده ر له ماوه ي سالاني (۱۹۷۷ - ۲۰۲۰)

۲۰۲۰	۲۰۰۹	۲۰۰۲	۱۹۷۷	يه كه كارگيري يه كان
تيكراي قه باره ي دئ /كه س	تيكراي قه باره ي دئ /كه س	تيكراي قه باره ي دئ /كه س	تيكراي قه باره ي دئ /كه س	
۷۹.۲	۷۴	۱۰۴.۵	۲۲۹	سه نته ر
۲۱۰.۸	۱۶۴.۴	۲۳۴.۱	۲۶۱.۶	ناوده شت (سه نكه سه ر)
۳۶.۲	۵۶.۷	۱۳۴.۲	۲۷۰	هيزو
۶۷.۴	۱۱۵.۱	۱۵۳.۵	-	ژاروه
۱۰۴.۲	۷۷.۶	۱۷۹.۷	-	هه لشو
۲۳.۹	۴۵.۲	-	-	ئيسيوه
۵۲۱.۷	۵۳۳	۸۰۶	۷۶۰.۶	قه زاي پشده ر

سه رچاوه: كاري تويزه ر به پشت به ستن:

- ۱- حكومه تي هه ريمي كوردستان، وه زاره تي پلاندانان، به ريو به رايه تي ئاماري سليماني، ئەنجامه سه ره تاييه كاني پرۆسه ي ژماره ليدان و گه مارۆسازي (الحصر والترقيم)، پاريزگاي سليماني، سه ر ژميري گشتي دانيشتوان و نشينگه گونديه كان، ۲۰۰۹.
- ۲- حكومه تي هه ريمي كوردستان، وه زاره تي پلاندانان، به ريو به رايه تي ئاماري راپه رين، ژماره ي دانيشتواني ئيداره ي راپه رين به پي ناحيه و قه زا بو سالي (۲۰۰۹)، پيشيني گه شه ي دانيشتوان بو سالي (۲۰۲۰).

۳- وزاره التخطيط، نتائج ترقيم المباني وحصرى لسكان لسنة (١٩٧٧)، محافظة السليمانية، مطبعة الجهاز المركزي للإحصاء بغداد، تشرين الاول (١٩٧٧)، جدول رقم (١).

٤- مديره احصاء السليمانية، المؤشرات السكانية والبنى الخدمية، الارتكازية لاقليم كردستان العراق، ٢٠٢٠.

أ- له سه ر ئاستى قهزا:

خشته كانى (٢٠١) ئه وه مان نيشانده دات، كه له سالى (١٩٧٧) دا تىكرای قه باره ی گونده (٧٦٠.٦ كهس / گوند) بو، به لām له سالى (٢٠٠٢) تىكرای قه باره ی گوند به رزبۆته وه بۆ (٨٠٦ كهس / گوند) ئه مه ش به هۆى زيادبوني ژماره ی گونده كانى له م ماوه يه دا، چونكه له سالانى (١٩٧٧-١٩٨٧)، به هۆى ناسه قامگيرى بارودۆخى سياسى له ناوچه كه دا سه ر ژميرى له هه نديك له گونده كاندا ئه نجام نه دراوه، به لām له سالى (٢٠٠٢) دا، به هۆى جيگيربوني بارودۆخى سياسى سه ر ژميرى له و گوندانه دا ئه نجام دراوه، قه باره ی نيشنگه كان به ريزه ی گۆراني سالانه (٠.٢ كهس / گوند) بو، له سالى (٢٠٠٩) دا تىكرای قه باره ی گوند نزمبۆته وه بۆ (٥٣٣ كهس / گوند) له ماوه ی سالانى (٢٠٠٢ - ٢٠٠٩) دا قه باره ی نيشنگه كان به ريزه ی سالانه ی (-٥.٧ كهس / گوند) هۆكارى ئه مه ش ده گه رپته وه بۆ كه مبنه وه ی ژماره ی گوندنشينان و كوچى گوندنشينان به ره و سه نته رى شاره كان، ئه مه ش له ئه نجامى خراپى بارى ئابورى گونده كان واى له گوندنشينان كرد له پيناوى دا بينكردى بژيوى ژيانيان رو له سه نته رى شاره كان بكه ن، و زيادبوني ناحيه ی ئيسيوه، تىكرای قه باره ی گوند له سالى (٢٠٢٠) دا به رزبۆته وه بۆ (٥٢١.٧ كهس / گوند) و ريزه ی گۆراني سالانه ی (-٠.٨) بو، ئه مه ش به هۆى كه مبنه وه ی ژماره ی گونده كانى بۆ (٢١٢) گوند و زيادبوني ژماره ی گوندنشينانى ناوچه كه.

ب- له سه ر ئاستى يه كه كارگيريه كان:

تىكرای قه باره ی نيشنگه ديها تيبه كان له سه ر ئاستى قهزا، له ماوه ی نيوان سالانى (١٩٧٧-٢٠٢٠)، چه ندين گۆرانكارى به سه رده اته، ئه مه ش له خشته كانى (١) و (٢) خراونه ته پو، لي ره دا بۆ زياتر ده رخستنى ئه م گۆرانكارىيانه به جيا شيكردنه وه بۆ هه ريه ك له يه كه كارگيريه كان ده كه ين، به م شيوه يه:

١- ناحيه ی سه نته ر:

تىكرای قه باره ی گوند له ناحيه ی سه نته ر له ماوه ی سالانى (١٩٧٧ - ٢٠٢٠) گۆرانكارى به خوييه وه بينيوه، به جوړيک له سالى (١٩٧٧) دا تىكرای قه باره ی گوند (٢٢٩ كهس / گوند) بو، به لām له سالى (٢٠٢٠) دا به ره و كه مبنون چوه بۆته (٧٩.٢ كهس / گوند)، هۆكارى ئه مه ش ده گه رپته وه بۆ كه مبنه وه ی ژماره ی دانىشتوان به پله ی يه كه م. به جوړيک ژماره ی دانىشتوان (١٢١٤٠) كهس كه مبۆته وه (٣٤٨٧) كهس، هۆكارى ئه مه ش ده گه رپته وه بۆ كه مبنه وه ی ژماره ی گونده كانى، و له هه مانكاتدا ژماره ی گوندنشينش كه مبۆته وه، له (٤٤) گوند له سالى (٢٠٢٠) له كاتيک له سالى (١٩٧٧) ژماره كه (٥٣) گوند بو، وه ك له خشته ی (٣) دا دياره، ئه و يه كه يه له سالى (١٩٧٧) دا ريزه ی (٣٧.٩٪) نيشنگه كانى له خوگرتوه، ريزه ی (٣٤.٥٪) كۆى دانىشتوانى گوندنشينى قه زاكه ی پيكه يناوه، تىكرای قه باره ی گوند له م ساله دا (٢٢٩ كهس / گوند) بو به ره و كه مبنونه. ژماره ی گونده كانى له (٤٦) هوه بو به

(٤٤) گوند، برۆانه خشتهی (٣)، ئەمەش بەهۆی ئەوەی که گوندی (حه‌صار) چوه‌ته سنوری شاره‌وانی و بۆته گه‌ره‌كێك له ناحیهی سه‌نته‌ر، (بیموش)یش چۆلكراوه، له سالی (٢٠٠٢)دا رێژهی (٢٠.٥٪) كۆی نشینگه‌كانی له‌خۆگرتوه رێژهی (١٢.٩٪) كۆی دانیشتوانی گوندنشینی قه‌زاكهی پیکهیناوه، وه‌ك له خشتهی (٦) دیاره، قه‌بارهی گوند تیندا نزمبۆته‌وه (١٠٤.٥ كه‌س/گوند) بوه له‌ماوهی سالانی (١٩٧٧-٢٠٠٢) دا تیکرای گۆرانی سالانهی (٣- كه‌س/ گوند) بوه ئەمه ده‌گه‌رپته‌وه بۆ كه‌مبونی گوندنشینی و ژماره‌ی گونده‌كان، ناحیهی سه‌نته‌ر له (٥٣) بوه به (٤٦) نشینگه، واته (٧) نشینگه كه‌می كردوه، ئەمەش به‌هۆی گۆرانیكاری کارگێری، كه (٤) گوند خراونه‌ته سه‌ر (ناحیهی هه‌لشو)، یه‌ك گوند خراوه‌ته سه‌ر ناحیهی(هێرۆ)، و هه‌ریه‌ك له گونده‌كانی (سه‌ركیكان، هه‌نارۆك) چونه‌ته سنوری شاره‌وانی و بونه‌ته گه‌ره‌كێك له ناحیه‌كه، له سالی (٢٠٠٩)دا نزیکه‌ی (١٥.٩٪) كۆی نشینگه‌كانی له‌خۆگرتوه، رێژهی (١١.٨٪) كۆی دانیشتوانی گوندنشینی قه‌زاكه له‌خۆده‌گرت، تیکرای قه‌بارهی گوند تیندا (٧٤٪كه‌س/گوند) بوه، له سالی (٢٠٢٠) رێژهی (١٧.٤٪)ی كۆی نشینگه‌كان و رێژهی (١٣.١٪)ی كۆی گوندنشینی قه‌زاكهی پیکهیناوه و تیکرای قه‌بارهی گوند كه‌مبۆته‌وه بۆ (٧٩.٢كه‌س/گوند)، و له‌ماوهی سالانی (١٩٧٧-٢٠٢٠) رێژهی سالانه كه‌مبۆته‌وه بۆ(٢.٤كه‌س/گوند) بوه، به‌هۆی گۆرانیكاری کارگێری و ئابوری و كه‌مبونه‌وهی ژماره‌ی گونده‌كان.

خشتهی (٢)

رێژهی گۆرانی سالانه‌ی تیکرای قه‌بارهی گوند له قه‌زای پشده‌رو یه‌كه کارگێریه‌كان له ماوه‌ی سالانه‌ی (١٩٧٧-٢٠٢٠)

٢٠٢٠-١٩٧٧	٢٠٢٠-٢٠٠٩	٢٠٠٩-٢٠٠٢	٢٠٠٢-١٩٧٧	یه‌كه کارگێریه‌كان
٢.٤-	٠.٦	٤.٨-	٣-	سه‌نته‌ر
٠.٥-	٢.٢	٤.٩-	٠.٤-	ناوده‌شت(سه‌نگه‌سه‌ر)
٤.٥-	٣.٩-	١١.٥-	٢.٧-	هێرۆ
-	٠.٩-	٤-	-	ژاراوه
-	١.٢-	١١.٣-	-	هه‌لشو
-	٥.٦-	-	-	ئیسپوه
٠.٨-	٠.١-	٥.٧-	٠.٢	قه‌زای پشده‌ر

سه‌رچاوه: کاری توێژه‌ر به‌پشت به‌ستن به خشتهی (٤) و یاسای هاوکیته‌ی رێژهی گه‌شه‌ی سالانه به‌کارهاتوه به‌مجۆره‌یه:

$$r = T \sqrt{\frac{P1}{P0}} = 1 \times 100$$

=٢ رێژهی گه‌شه‌ی سالانه.

T = ژماره‌ی ساله‌کانی نیوان دو سه‌رژمیری.

P1 = ژماره‌ی دانیشتوان له دواین سه‌رژمیریدا.

P0 = ژماره‌ی دانیشتوان له سه‌رژمیری پێشودا (Clark, 1972, p146)

۲- ناحیهی ناودهشت (سهنگه سهر):

نشینگه کانی ئەم یه که یه له سالی (۱۹۷۷) دا ریژهی (٪۴۴.۳) کوی گونده کانی له خوگرتوه، ریژهی (٪۴۶.۲) کوی دانیشتوانی گوندنشینی قهزاکه ی پیکهیناوه، تیکرای قهبارهی گوند تیایدا (۲۶۱.۶ کهس/گوند) بو، له سالی (۲۰۰۲) دا (٪۲۸) ی کوی نشینگه کان و ریژهی (٪۳۹.۹) ی کوی دانیشتوانی گوندنشینی قهزاکه ی پیکهیناوه و تیکرای قهبارهی گوند که مبوته وه بو (۲۳۴.۲ کهس/گوند) له ماوهی سالانی (۱۹۷۷-۲۰۰۲) ریژهی گورانی سالانه (۰.۴ کهس/گوند) بو، ئەمەش دهگه ریته وه بو ئەو گورانە کارگیر ی و دیموگرافیە ی که به سهر ئەم ناحیه دا هاتوه و ژماره یه ک له گونده کانی خراونه ته سهر ناحیه ی ژاراوه، که له م یه که یه جیاکراوه ته وه له لایه ک، له لایه کی تره وه ئاوه دانکردنه وه ی ژماره یه ک له گونده کان بوته هوی دروستبونی گوندیکی تازه به ناوی (بانوه قه ل)، ههروه ها ژماره یه ک له گونده کانی خراونه ته سهر ناحیه ی ژاراوه، به لام له سالی (۲۰۰۹) دا ریژهی (٪۲۵.۷) ی کوی نشینگه کان (٪۴۲.۶) ی گوندنشینی قهزاکه ی له خوگرتوه، تیکرای قهبارهی گوند نزمبوته وه بو (۱۶۴.۴ کهس/گوند) و ریژهی گورانی سالانه ی قهبارهی گوند له و ماوه یه دا (۴.۹ کهس/گوند) بو، ئەمەش دهگه ریته وه بو که مبون ه وه ی ژماره ی گونده کانی بو (۴۴) گوند، له سالی (۲۰۲۰) دا تیکرای قهبارهی گوند (۲۱۰.۸ کهس/گوند) بو، له ماوه ی سالانی (۲۰۲۰-۲۰۰۹) ریژهی گورانی سالانه ی قهبارهی گوند (۲.۹ کهس/گوند) بو، ئەمەش دهگه ریته وه بو که مبون ه وه ی ژماره ی گونده کان و زیادبونی دانیشتوانی گوندنشینی ناحیه که.

۳- ناحیه ی هیرو

ئەم یه که یه له سالی (۱۹۷۷) دا ریژهی (٪۱۷.۸) ی کوی نشینگه کان و نزیکه ی (٪۱۹.۳) ی کوی گوندنشینی قهزاکه ی له خوگرتوه، تیکرای قهبارهی گوند تییدا (۲۷۰ کهس/گوند) بو، به لام له سالی (۲۰۰۲) دا تیکرای قهبارهی گوند نزمبوته وه بو (۱۳۴.۲ کهس/گوند) ریژهی گورانی سالانه ی قهبارهی گوند له ماوه ی سالانه ی (۱۹۷۷-۲۰۰۲) دا (۲.۷ کهس/گوند) بو، ئەمەش له ئەنجامی که مبون ه وه ی گوندنشینیان و کوچکردنیان بو سهنته ری ناحیه که، ههروه ها جیاکردنه وه ی هه لشو له ناحیه ی هیرو، له سالی (۲۰۰۹) دا تیکرای قهبارهی گوند نزمبوته وه بو (۵۶.۷ کهس/گوند) ریژهی (٪۳.۹) ی کوی گوندنشینی قهزاکه ی پیکهیناوه و گورانی سالانه ی قهبارهی گوند له ماوه ی سالانی (۲۰۰۲-۲۰۰۹) (۱۱.۵ کهس/گوند) بو، به هوی جیاکردنه وه ی ناحیه ی (ئیسپوه) له ناحیه ی هیرو، که ژماره یه ک له گونده کانی ئەم ناحیه یه چونه ته سهر ناحیه ی (ئیسپوه)، له سالی (۲۰۲۰) دا ئەم یه که یه ریژهی (٪۱۵) ی نشینگه کان و ریژهی (٪۲.۶) ی کوی ژماره ی گوندنشینی قهزاکه ی پیکهیناوه، تیکرای قهبارهی گوند نزمبوته وه بو (۳۶.۲ کهس/گوند)، ریژهی گورانی سالانه ی قهبارهی گوند له ماوه ی سالانی (۲۰۲۰-۲۰۰۹) (۳.۹ کهس/گوند) بو، ئەمەش له ئەنجامی که می ژماره ی نشینگه کان و زیادبونی دانیشتوانی گوندنشینی ناحیه که بو، له بهرئه وه ی هه ریه ک له گونده کانی (گو مان، کو خان، سپوه له، تیکه به رده)، که ژماره یان (۴) نشینگه یه چۆل بون .

۴- ناحیهی هه‌شو

ئەم یەکەیه له ساڵی (۲۰۰۲) دا نزیکەیی (۱۴.۳٪) نشینگەکان و پیژەیی (۱۵.۴٪) کۆی ژمارەیی گوندنشینیانی قەزاکەیی پیکهیناوه، وهک له خشتهی (۷) خراوته‌پو، تیکرای قەبارەیی گوندنشینی (۱۷۹.۷ کەس/گوند) بو، بەلام له ساڵی (۲۰۰۹) دا تیکرای قەبارەیی گوند دابەزیوه بو (۷۷.۶ کەس/گوند) گۆرانی سالانەیی قەبارەیی گوند له ماوهی (۲۰۰۲ – ۲۰۰۹) دا (۱۱.۳ کەس/گوند) بو، ئەمەش به‌هۆی کەمبونه‌وهی ژمارەیی گوندنشینیان، و کۆچکردنیان به‌ره‌و سه‌نتەری ناحیه‌که، هه‌روه‌ها له‌ناوچه‌ی شاخاویدا هه‌لکه‌وتوه‌و گوندی قەبارە بچوکی له‌خۆگرتوه، په‌یوه‌ندی پیچه‌وانه هه‌یه له‌نیوان به‌رزی و نزمی قەبارەیی گوندا

خشته ی (٣)

ژماره و ریزه ی گوندنشینانی قهزای پشده و یه که کارگیزییه کان له ماوه ی سالانی (١٩٧٧ – ٢٠٢٠)

٢٠٢٠		٢٠٠٩		٢٠٠٢		١٩٧٧		یه که کارگیزییه کان								
ریزه %	ژدانشتوان	ریزه %	ژ. گوند	ریزه %	ژدانشتوان	ریزه %	ژ. گوند	ریزه %	ژدانشتوان							
١٢.٢	٣٤٨٧	١٦	٤٤	١١.٨	٣٢٥٩	١٥.٩	٤٤	١٢.٩	٤٨٠٧	٢٠.٥	٤٦	٣٤.٥	١٢١٤٠	٣٧.٩	٥٣	سه نته ر
١٤.٩	١٤٩٦٧	١٤.٩	٤١	٤٢.٦	١١٦٧٧	٢٥.٧	٧١	٣٩.٩	١٤٧٥٢	٢٨.١	٦٣	٤٦.٢	١٦٢٢٤	٤٤.٣	٦٢	ناوده شت (سه نکه سه ر)
٥٢.٥	٦٨٨	٢٥.٩	٧١	٣.٩	١٠٧٩	٦.٩	١٩	١٦.٦	٦١٧٤	٢.٦	٤٦	١٩.٥	٦٧٥٠	١٧.٨	٢٥	هیرق
١٤.٩	٤٢٧٣	٢٢.٩	٦٣	١٧.٧	٤٨٣٦	١٥.٢	٤٢	١٥.٢	٥٦٨٢	١٦.٥	٣٧	-	-	-	-	ژاراهه
٢.٥	٤٢٤٩	٦.٩	١٩	١٧.٨٤	٤٨٩٥	٢٢.٨	٦٣	١٥.٤	٥٧٥٣	١٤.٣	٣٢	-	-	-	-	هه لشنق
٣	٨٦٢	١٣.٤	٣٦	٦.٢	١٦٧٤	١٣.٥	٣٧	-	-	-	-	-	-	-	-	ئیسئوه
١٠٠	٢٨٥٢٦	١٠٠	٢٧٤	١٠٠	٢٧٤٢٠	١٠٠	٢٧٦	١٠٠	٣٧١٦٨	١٠٠	٢٢٤	١٠٠	٣٥١١٤	١٠٠	١٤٠	قهزای پشده ر

سه رچاوه / کاری تویرر / به پشت بهستن به:

- ١- وزارة التخطيط، نتائج ترقیم المبانی و حصری لسكان لسنة ١٩٧٧، محافظة السليمانية، مطبعة الجهاز المركزي للإحصاء، بغداد، تشرين الاول ١٩٧٧، جدول رقم (١)، ص ١٣١-١٥٦.
- ٢- مديرية احصاء السليمانية، المؤشرات السكانية والبنى الخدمية، الارتكازية لاقليم كردستان العراق، لسنة ٢٠٠٢، ص ١٥٥-١٧٧.
- ٣- حكومه تي هه ريمي كردستان، وهزاره تي پلاندانان، به ريوه به رايه تي ئاماري سليمانی، ئه نجامه سه ره تاييه كانی پرۆسه ی ژماره لیدان و گه مارۆسازى (الحصر والترقيم) پاريزگای سليمانی، سه رزمیری گشتی دانیشتوان و نشینگه گوندييه کان، سالی ٢٠٠٩، ئاماری سليمانی، ٢٠١٣، ل ١٠٤ - ١٢١.
- ٤- حكومه تي هه ريمي كردستان، وهزاره تي پلاندانان، به ريوه به رايه تي ئاماري راپهرين، ژماره ی دانیشتوانی ئیداره ی راپهرين به پيی ناحیه و قهزا بو سالی ٢٠٠٩، و پيشبینی گه شه ی دانیشتوان بو سالی ٢٠٢٠، لا ٨١. (داتای بلاونه كراوه).

بهجۆریك دهشتی ناوچه شاخاوییهكان زهوی كشتوكالیهكانیان پچرپچر دهبیته و گوندی قهباره بچوك لهخۆدهگرن (محمد، ۱۹۸۲، ص ۱۲۱)، له سالی (۲۰۱۹) دا تیکرای قهبارهی گوند بهرزبۆتهوه بۆ (۰.۴ كهس/گوند) و گۆرانی سالانهی قهبارهی گوند له ماوهی سالانی (۲۰۰۹-۲۰۲۰) دا (۱.۵ كهس/گوند) بوه ئهمهش دهگهڕیتهوه بۆ گهڕانهوهی گوندنشینان بههۆی قهیرانی دارایی و ئاوهدانکردنهوهی گوندهکانی ناحیهکهو گرنگی پیدانیان.

۵- ناحیهی ژاروه

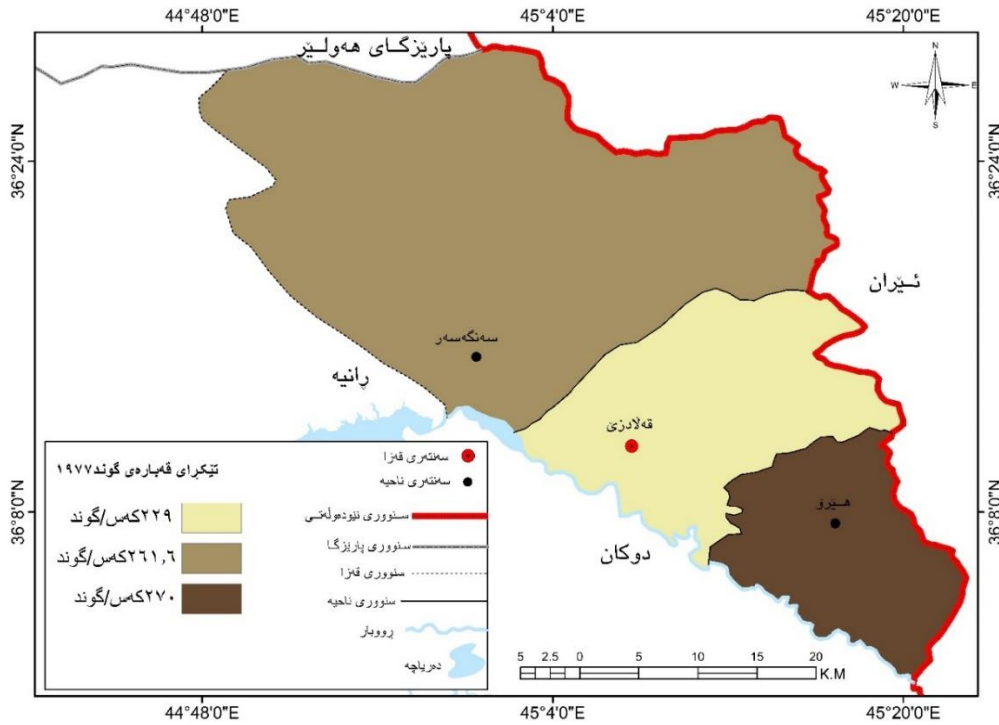
ئهم یهکهیه له سالی (۲۰۰۲) دا ریژهی (۱۶.۵٪) ی نشینگهکانی لهخۆگرتوه، ریژهی (۱۵.۲٪) ی کۆی ژمارهی گوندنشینانی قهزاکهی پیکهیناوه تیکرای قهبارهی گوند (۱۵۳.۵ كهس/گوند) بوه، بهلام له سالی (۲۰۰۹) دا ریژهی (۱۵.۲٪) ی کۆی نشینگهکان و ریژهی (۱۵.۲٪) ی کۆی گوندنشینانی قهزاکهی پیکهیناوه، تیکرای قهبارهی گوند دابهزیوه بۆ (۱۱۵.۱ كهس/گوند) له ماوهی سالانی (۲۰۰۲ - ۲۰۰۹) دا، گوندهکانی ئهم ناحیهیه له (۳۷) گوندهوه زیادی کردوه بوه به (۴۲) گوند، ئهمهش بههۆی بهرزبونهوهی ژمارهی گوندنشینانی ناحیهکه، که بۆتههۆی زیادبونی (۵) گوندی ناحیهکه، ئهوانیش (ژاراوهی کۆن، دهرگهلهی مهنگور، زودانی تازه، خویبیان، ئهرکهی کویخا)، بههۆی ئاوهدانبونهوهی ژمارهیهک له گوندهکانی ناحیهکه، ریژهی گۆرانی سالانهی قهبارهی گوند (۴- كهس/گوند) بوه، ئهمهش دهگهڕیتهوه بۆ کهمیونهوهی دانیشتوانی گوندنشینانی ناحیهکه، له سالی (۲۰۲۰) دا تیکرای قهبارهی گوند بهرزبۆتهوه بۆ (۱۰۴.۲) و ریژهی گۆرانی سالانهی قهبارهی گوند له ماوهی سالانی (۲۰۰۹ - ۲۰۲۰) (۰.۹- كهس/گوند) بوه، بههۆی کهمیونهوهی ژمارهی گوندهکانی بۆ (۳۴) گوند.

۶- ناحیهی ئیسپوه:

ئهم یهکهیه تارادهیهک تازهیه بهبهراورد به یهکهکانی تر، چونکه دواي سالی (۲۰۰۲) بریاری بون به ناحیهی بۆ دههچوه، له ناحیهی هیرو جیابۆتهوه، ئهم یهکهیه له سالی (۲۰۰۹) دا ریژهی (۱۳.۵٪) ی نشینگهکانی لهخۆگرتوه، ریژهی (۶.۲٪) ی کۆی ژمارهی گوندنشینانی قهزاکهی پیکهیناوه، تیکرای قهبارهی گوند (۴۵.۲ كهس/گوند) بوه، بهلام له سالی (۲۰۲۰) دا ریژهی (۹.۵٪) ی کۆی نشینگهکان و ریژهی (۳.۳٪) ی کۆی گوندنشینانی قهزاکهی پیکهیناوه، تیکرای قهبارهی گوند دابهزیوه بۆ (۲۳.۹ كهس/گوند) له ماوهی سالانی (۲۰۰۹-۲۰۲۰) دا ریژهی گۆرانی سالانهی قهبارهی گوند (۵.۶- كهس/گوند) بوه، ئهمهش دهگهڕیتهوه بۆ کهمیونهوهی دانیشتوانی گوندنشینانی ناحیهکه* .

نه خشه‌ی (٢)

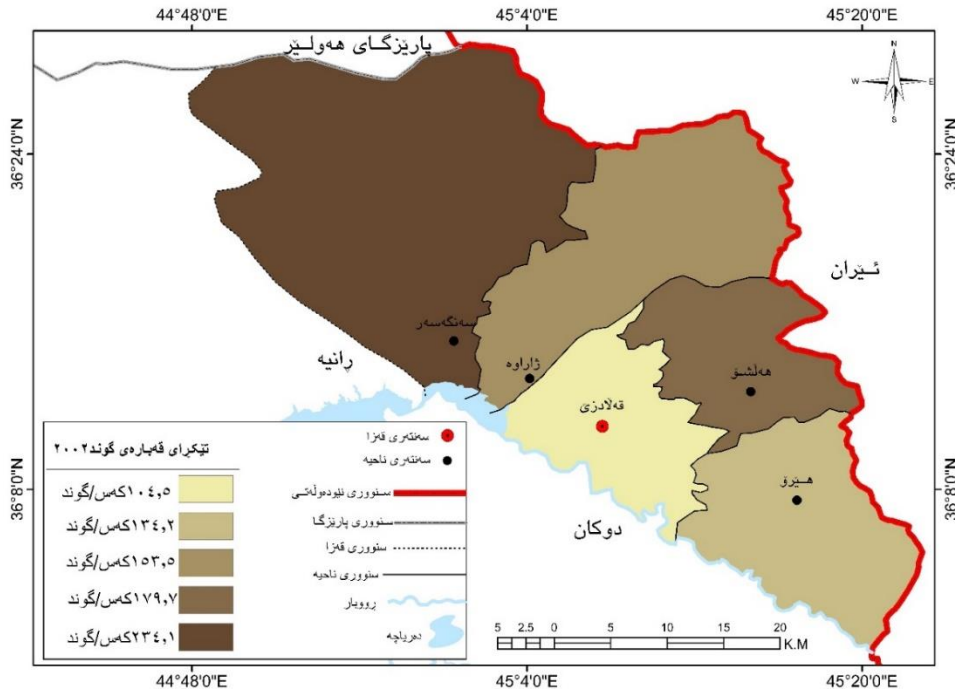
تیکرای قه‌باره‌ی گوند له‌سه‌ری ئاستی یه‌که کارگتیپیه‌کانی قه‌زای پشده‌ر له‌ سا‌لی ١٩٧٧

سه‌رچاوه: کاری توپزه‌ر به پشت به‌ستن به ١- داتا‌کانی خسته‌ی (١) ٢- به‌کاره‌یتانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

نه خشه‌ی (٣)

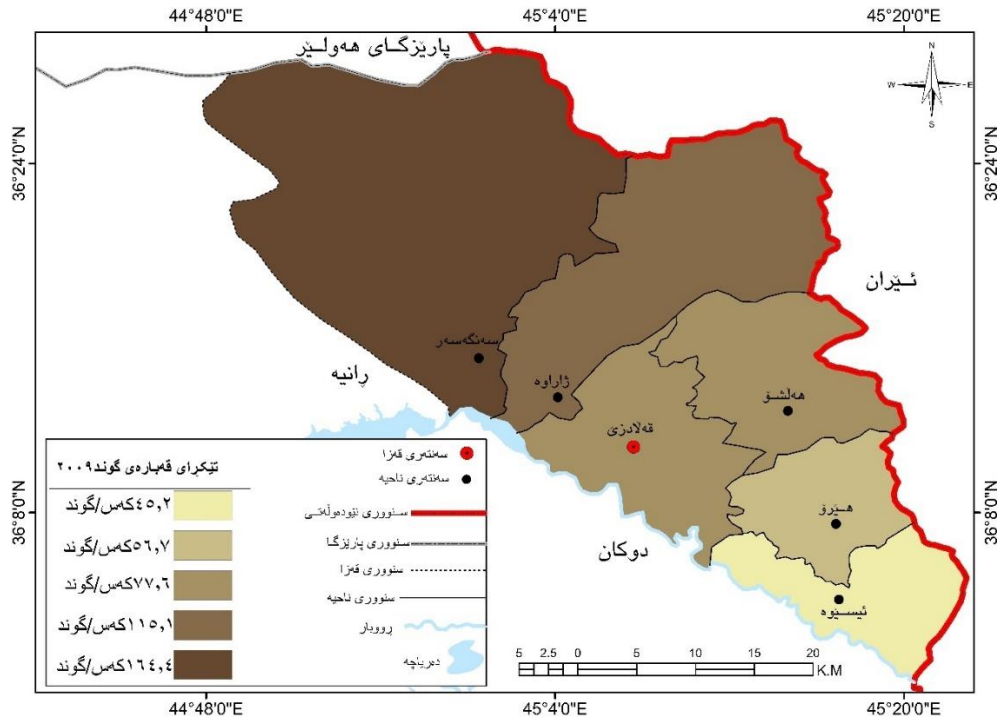
تیکرای قه‌باره‌ی گوند له‌سه‌ری ئاستی یه‌که کارگتیپیه‌کانی قه‌زای پشده‌ر له‌ سا‌لی ٢٠٠٢

سه‌رچاوه: کاری توپزه‌ر به پشت به‌ستن به ١- داتا‌کانی خسته‌ی (١) ٢- به‌کاره‌یتانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

نه‌خشه‌ی (٤)

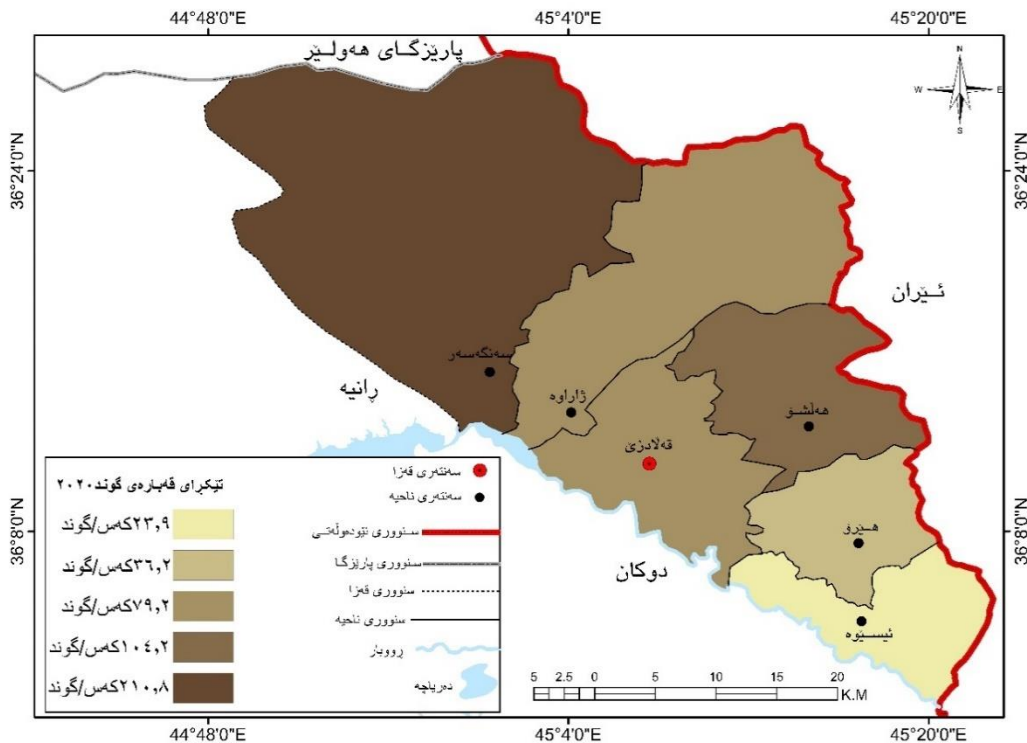
تیکرای قه‌باره‌ی گوند له‌سه‌ری ئاستی یه‌که کارگیریه‌کانی قه‌زای پشده‌ر له‌ ساالی ٢٠٠٩

سه‌رچاوه: کاری توێژه‌ر به‌پشت به‌ستن به ١- داتا‌کانی خشته‌ی (١) ٢- به‌کاره‌ینانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

نه‌خشه‌ی (٥)

تیکرای قه‌باره‌ی گوند له‌سه‌ری ئاستی یه‌که کارگیریه‌کانی قه‌زای پشده‌ر له‌ ساالی ٢٠٢٠

سه‌رچاوه: کاری توێژه‌ر به‌پشت به‌ستن به ١- داتا‌کانی خشته‌ی (١) ٢- به‌کاره‌ینانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

تهوه‌ری دوه‌م: دابه‌شبونی نشینگه دیهاتیه‌کان به پپی ریزبه‌ندی قه‌باره‌یان:

مه‌به‌ست له‌م جوۆره دابه‌شبونه بریتیه له ریزبه‌ندیکردنی نشینگه دیهاتیه‌کان به پپی ده‌سته‌ی قه‌باره‌یان، واته دابه‌شکردنی ژماره‌ی دانیشتوانی نشینگه‌کان بو چه‌ند ده‌سته‌یه‌ک بی ره‌چاوکردنی روبه‌ره‌کانیان، زۆربه‌ی جار ئەم جوۆره دابه‌شبونه پیوه‌ریکه بو راکیشانی پرۆژه خزمه‌تگوزاریه‌کان، که سه‌نگ و به‌های پینگه‌ی نشینگه‌کانی پیدیاریده‌کریت، چونکه تاوه‌کو نشینگه‌کان قه‌باره‌یان گه‌وره‌تریه‌ی پیشه‌ی جوواوجۆر له‌خۆده‌گرن (عزین، ۲۰۰۶، لا ۴۴).

له ناوچه‌ی لیکۆلینه‌وه‌ش دابه‌شبونی نشینگه دیهاتیه‌کان بوچه‌ند ده‌سته‌یه‌ک بایه‌خ و گرنگی خۆی ده‌بیت له چۆنیه‌تی کاریگه‌ری له‌سه‌ر کرداری په‌ره‌پیدان، به‌سه‌رنجدان له خشته‌ی (۴، ۵) دا دهرده‌که‌ویت، که ناوچه‌ی توژیڤینه‌وه له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷ – ۲۰۱۹) دا گۆرانیکی کاتی و شوینی به‌سه‌ر قه‌باره‌ی نشینگه‌کانی قه‌زاکه‌دا هاتوه، بۆیه هه‌ول ده‌ده‌ین نشینگه‌کان بو چه‌ند ده‌سته‌یه‌ک دابه‌شبکه‌ین به‌م شیوه‌یه‌ی خواره‌وه:

أ- له‌سه‌ر ئاستی قه‌زا:

نشینگه دیهاتیه‌کانی ناوچه‌ی لیکۆلینه‌وه‌مان به‌گۆیره‌ی تاییه‌ته‌ندی قه‌باره‌ی دانیشتوان دابه‌شکردوه به‌سه‌ر چه‌ند ده‌سته‌یه‌ک به‌م شیوه‌یه:

۱- ده‌سته‌ی که‌متر له (۲۰۰) که‌س:

له‌پۆی ژماره‌و ریژه‌ی نشینگه‌ گوندیه‌کان ئەم ده‌سته‌یه له‌ماوه‌ی لیکۆلینه‌وه له پله‌ی یه‌که‌م بوه "هه‌روه‌ها له‌پۆی ژماره‌و ریژه‌ی دانیشتوانیش له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷ – ۲۰۲۰) به ئاراسته‌ی زیادبون هه‌نگاوی ناوه. به‌سه‌یرکردنی خشته‌ی ژماره (۷) بۆمان دهرده‌که‌ویت که، نشینگه‌کانی نیو ئەم ده‌سته‌یه له سالی (۱۹۷۷) ژماره‌یان (۸۰) نشینگه بوه، ریژه‌ی (۵۷.۵٪) ی کۆی گونده‌کانی قه‌زاکه‌ی پیکه‌پناوه و دانیشتوانیان (۷۴.۹) که‌س بوه ریژه‌ی (۲۱.۶٪) ی دانیشتوانی له‌خۆگرتوه، به‌لام له سالی (۲۰۰۲) دا (۱۵۵) گوندبوه، ریژه‌ی (۷۴.۸٪) ی گونده‌کانی قه‌زاکه‌ی پیکه‌پناوه، دانیشتوانه‌که‌یان (۱۲۸۵۴) که‌س بوه، ریژه‌ی (۲۷.۲٪) ی دانیشتوانیان له‌خۆگرتوه له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷ – ۲۰۰۲) دا، ریژه‌ی گۆرانی سالانه‌ی هه‌ریه‌ک له نشینگه‌(۲.۶٪) و دانیشتوانیش (۲.۲٪) بوه. ئەمه‌ش به‌هۆی گۆرانکاری کارگێری، که به‌سه‌ر ئەم قه‌زایه‌دا هات، ریژه‌ی نشینگه دیهاتیه‌کان له سالی (۲۰۰۲) به‌ریژه‌یه‌کی به‌رچاو به‌رزبوته‌وه، له سالی (۲۰۰۹) دا نشینگه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه ژماره‌یان (۱۵۵) نشینگه‌و ریژه‌ی (۷۹.۱۰٪) کۆی نشینگه‌کانی له‌خۆگرتوه دانیشتوانیان (۹۰۷۷) که‌س بوه، ریژه‌ی (۳۴.۹٪) ی دانیشتوانیان له‌خۆگرتوه.

ژماره‌ی نشینگه‌ گوندیه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه له سالی (۲۰۰۲، ۲۰۰۹، ۲۰۲۰) (۱۵۵) نشینگه بوه، واته هیچ زیادبون و که‌مبون له‌و ژماره‌یه‌دا روبه‌داوه و به‌م هۆیه‌وه ریژه‌ی گۆرانی سالانه له‌م ده‌سته‌یه روبه‌داوه، ئەمه‌ش بۆئوه ده‌که‌رێته‌وه که له‌ماوه‌ی ئەم سالانه‌دا، ژماره‌ی گونده‌کانی ئەم ده‌سته‌یه (۱۵۵) نشینگه‌بوه، واته ژماره‌ی نشینگه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه به‌نه‌گۆری ماونه‌ته‌وه‌وه به‌ره‌و ده‌سته‌کانی تر نه‌پۆیشتون، به‌م شیوه‌یه

ژماره‌که‌یان جیگیربوه، به‌لام له سالانی (۲۰۰۲ - ۲۰۰۹) دا رێژهی گۆرانی سالانه‌ی دانیشتوان (-۴.۸) بوه، که‌میکردوه ئەمه‌ش به‌هۆی کوچی گوندنشینان به‌ره‌و شاره‌کان و له‌سالی (۲۰۲۰) رێژهی (۸۲.۴٪) ی‌نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۹۳۷۴) که‌س و رێژهی (۳۵.۲٪) ی‌دانیشتوانی قه‌زاکه‌یان پیکه‌یناوه له‌ماوه‌ی سالانی (۲۰۰۹-۲۰۲۰) دا رێژهی گۆرانی دانیشتوان (۰.۳٪) بوه، وه‌ک له‌خشته‌ی (۴) دا خراوه‌ته‌پرو.

۲- ده‌سته‌ی دوهم (۲۰۰-۴۶۶ که‌س)

نشینگه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه له‌سالی (۱۹۷۷) دا (۳۹) نشینگه‌ بوه، رێژهی (۲۸٪) کۆی نشینگه‌کانیان پیکه‌یناوه و دانیشتوانیان (۱۱۳۰۲) که‌س و رێژهی (۳۲.۸٪) ی‌کۆی دانیشتوانی قه‌زاکه‌یان له‌خوگرتوه، به‌لام له‌سالی (۲۰۰۲) دا نشینگه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه که‌می کردوه بۆ (۳۶) نشینگه‌ و رێژهی (۱۷.۴٪) ی‌کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۱۴۸۶۴) که‌سه، که (۳۱.۶٪) ی‌کۆی دانیشتوانی قه‌زاکه‌ی له‌خوگرتوه، له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷-۲۰۰۲) دا رێژهی گۆرانی سالانه‌ی نشینگه‌کان دانیشتوانیان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (-۰.۳٪) و (۱.۱٪) بوه. به‌لام له‌سالی (۲۰۰۹) دا رێژهی (۲۹) نشینگه‌ و رێژهی (۱۴.۱۰٪) ی‌کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۸۶۳۳) که‌س بوه، رێژهی (۳۳.۳٪) ی‌دانیشتوانی قه‌زاکه‌یان پیکه‌یناوه، رێژهی گۆرانی سالانه له‌ماوه‌ی (۲۰۰۲ - ۲۰۰۹) دا نشینگه‌ و دانیشتوان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (-۳٪) و (-۷.۴٪) که‌میان کردوه، له‌سالی (۲۰۱۹) دا ئەم رێژه‌یه که‌مبۆته‌وه بۆ (۲۳) نشینگه‌ و رێژهی (۱۲.۲٪) ی‌نشینگه‌کان و دانیشتوان (۷۴۴۴) که‌س بوه، رێژهی (۲۷.۹٪) ی‌کۆی دانیشتوانی قه‌زاکه‌ی له‌خوگرتوه، رێژهی گۆرانی سالانه له‌ماوه‌ی (۲۰۰۹ - ۲۰۱۹) دا نشینگه‌ و دانیشتوانیان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (-۲.۲٪) و (-۱.۴٪) که‌میکردوه، ئەمه‌ش به‌هۆی که‌مبونه‌وه‌ی ژماره‌ی نشینگه‌کان و دانیشتوانی ئەم ده‌سته‌یه، به‌هۆی کوچی گوندنشینان به‌ره‌و سه‌نته‌ری شاره‌کان.

ئاراسته‌ی ده‌سته‌ی دوهم له‌قه‌زای پشده‌ر له‌ماوه‌ی لیکۆلینه‌وه بۆ ژماره‌و دانیشتوانی نیشینگه‌ دیهاتیه‌کان به‌ره‌و که‌مبونه‌وه‌ی هه‌نگاوی ناوه، ئەمه‌ش ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ ئەو گۆرانکارییه کارگیریه‌یه، که له‌قه‌زاکه‌ رویانداوه، که هه‌ریه‌ک له‌ناحیه‌کانی (هه‌لشۆ، ژاراوه، ئیسپوه) جیاکراونه‌وه‌و بون به‌یه‌که‌ی کارگیری سه‌ربه‌خۆ.

خشته‌ی (٤)

دابه‌شېونی قه‌بارهی نشینگه دٚهاتییه‌کانی قه‌زای پشده‌ر له‌ماوه‌ی سالانی (١٩٧٧ – ٢٠٢٠)

٢٠٢٠		٢٠٠٩		٢٠٠٢		١٩٧٧		ده‌سته‌ی قه‌باره								
پٚژه %	ژ.دانیش‌توان	پٚژه %	ژ. گوند	پٚژه %	ژ.دانیش‌توان	پٚژه %	ژ. گوند	پٚژه %	ژ.دانیش‌توان	پٚژه %	ژ. گوند	پٚژه %	ژ.دانیش‌توان	پٚژه %	ژ. گوند	
٣٥.٢	٩٣٧٤	٨٢.٤	١٥٥	٣٤.٩	٩٠٧٧	٧٩.١٠	١٥٥	٢٧.٢	١٢٨٥٤	٧٤.٨	١٥٥	٢١.٦	٧٤٤٩	٥٧.٥	٨٠	٢٠٠ که‌س که‌متر
٢٧.٩	٧٤٤٤	١٢.٢	٢٣	٣٣.٣	٨٦٣٣	١٤.١٠	٢٩	٣١.٦	١٤٨٦٤	١٧.٤	٣٦	٣٢.٨	١١٣٠٢	٢٨	٣٩	٢٠٠ – ٤٩٩ که‌س
١٧.٦	٤٦٦٢	٣.٨	٧	١٠.٩	٢٨٣٦	٣	٦	٢٩.٢	١٣٧٤١	٥.٩	١٢	٣٢.٣	١١٠٩٣	١٢.٣	١٧	٥٠٠ – ٩٩٩ که‌س
١٩.٣	٥١٣٠	١.٦	٣	٢٠.٩	٥٤٥٢	٢	٤	١٢	٥٦٦٧	١.٩	٤	١٣.٣	٤٥٣٩	٢.٢	٣	١٠٠٠ که‌س زی‌اتر
١٠٠	٢٦٦١٠	١٠٠	١٨٨	١٠٠	٢٥٩٩٨	١٠٠	١٩٤	١٠٠	٤٧١٢٦	١٠٠	٢٠٧	١٠٠	٣٤٣٨٣	١٠٠	١٣٩	کۆی گشتی

سه‌رچاوه: کاری توٚژهر، به‌پشت به‌ستن به‌خشته‌ی (٦).

۳- دهستەى سێهەم (۵۰۰- ۹۹۹ كەس)

نشینگەى ناو ئەم دەستەیه رێژەكەیان بەرزى و نزمى بەخۆوه ببنوه له سالى (۱۹۷۷)دا (۱۷) نشینگە و رێژەى (۱۲.۳٪)ى كۆى نشینگەكان و رێژەى (۳۲.۳٪)ى گوندنشینانى قەزاکەیان لەخۆگرتوه، له سالى (۲۰۰۲)دا ئەم دەستەیه (۱۲) نشینگەو رێژەى (۵.۹٪)ى كۆى نشینگەكان و دانیشتونان (۱۳۷۴۱)كەس بوە و رێژەى (۲۹.۲٪)ى كۆى گوندنیشانى قەزاکەیان لەخۆگرتوه، رێژەى گۆرانی سالانه له ماوهى (۱۹۷۷- ۲۰۰۲)دا رێژەى يەك بەدواى يەكدا، نشینگەى دانیشتونان (-۱.۳٪) و (۰.۸٪)بوە، ئەمەش بەهۆى راگواستنى نشینگەكانى ئەم دەستەیه، بەلام له سالى (۲۰۰۹)دا (۶) نشینگەو رێژەى (۳٪)ى كۆى نشینگەكان و دانیشتونان (۲۸۳۶)كەس بوە، رێژەى (۱۰.۹٪)ى كۆى گوندنشینانى قەزاکەیان پیکهیناوه.

له سالى (۲۰۱۹)دا نشینگەكانى ناو ئەم دەستەیه بەزربۆتەوه بۆ رێژەى (۳.۸٪) كۆى نشینگەكان و رێژەى دانیشتونان (۱۷.۶٪)ى كۆى گوندنشینانى قەزاکەیان پیکهیناوه، له ماوهى سالانى (۲۰۰۹ - ۲۰۱۹)دا رێژەى گۆرانی نشینگەو دانیشتونان يەك بەدواى يەكدا (۱.۵٪) و (۵٪) زيادى كردوه، ئەمەش بەهۆى گرنگیدانى حكومەت بە نشینگە دیهاتییهكان له لایەك، له لایەكى ترهوه بەهۆى سەرھەلدانى قەیرانى دارایی له دواى سالى (۲۰۱۳)هوه وای له گوندنشینان كرد، رو له گوندەكانى خۆیان بکەنەوه و ئاوه دانی بکەنەوه.

خشتهى (۵)

رێژەى گۆرانی سالانهى گوند و گوندنشینانى قەزای پشدر له ماوهى سالانى (۱۹۷۷- ۲۰۲۰) به پێى دەستەى قەبارەیان

۲۰۲۰ - ۲۰۰۹		۲۰۰۹ - ۲۰۰۲		۲۰۰۲-۱۹۷۷		یەكە کارگیریهكان
دانیشتوان %	گوند %	دانیشتوان %	گوند %	دانیشتوان %	گوند %	
۰.۳	۰	۴.۸-	۰	۲.۲	۲.۶	كەمتر له ۲۰۰ كەس
۱.۴-	۲.۲-	۷.۴-	۳-	۱.۱	۰.۳-	۲۰۰ - ۴۹۹ كەس
۵	۱.۵	۲۰.۱-	۹.۴-	۰.۸	۱.۳-	۵۰۰ - ۹۹۹ كەس
۰.۶-	۲.۸-	۰.۵۵-	۰	۰.۸	۱.۱	۱۰۰۰ كەس زیاتر
۰.۲	۰.۳-	۸.۱-	۰.۹-	۱.۲	۱.۶	كۆى گشتى

سەرچاوه: كاری توێژەر، به پشت بەستن به خشتهى (۴) و رێژەكان به یاسای رێژەى گۆرانی سالانه دەرھینراون.

۴- دهستەى چوارەم (۱۰۰۰ كەس و زیاتر)

نشینگەكانى نیو ئەم دەستەیه له سالى (۱۹۷۷)دا (۳) نشینگەو رێژەى (۲.۲٪) كۆى نشینگەكان و دانیشتونان (۴۵۳۹) كەس و رێژەى (۱۳.۳٪)ى كۆى دانیشتونانى قەزاکەى پیکهیناوه، له سالى (۲۰۰۲)دا رێژەى نشینگەكان بەزربۆتەوه بۆ (۴) نشینگەو رێژەى (۱.۹٪) كۆى نشینگەكان و رێژەى دانیشتونان (۱۲٪) بوە كۆى دانیشتونانى قەزاکە له ماوهى سالانى (۱۹۷۷ - ۲۰۰۲)دا رێژەى گۆرانی سالانهى نشینگەى دانیشتونان يەك

به‌دوای یه‌كدا (۱.۱٪) و (۰.۸٪) بوه. ئەمه‌ش به‌هۆی ئاوه‌دانبونه‌وه‌ی هه‌ندیک له‌ گونده‌کانی ناوچه‌که، له‌ سالی (۲۰۰۹) دا (۴) نشینگه‌و رېژه‌ی (۲٪) ی کۆی نشینگه‌کان و رېژه‌ی (۲۰.۹٪).

به‌لام له‌ماوه‌ی سالانی (۲۰۰۲ – ۲۰۰۹) دا رېژه‌ی گۆرانی سالانه‌ی نشینگه‌و دانیشتوان یه‌ك به‌دوای یه‌كدا (۰٪) و (۰.۵۵٪) ژماره‌ی نشینگه‌کان، له‌ماوه‌ی سالانی (۲۰۰۲ – ۲۰۰۹) وه‌کو یه‌ك بوه‌و به‌ره‌و که‌می رۆیشته‌وه، له‌ سالی (۲۰۱۹) دا ژماره‌ی نشینگه‌کانی نیو ئەم ده‌سته‌یه (۳) نشینگه‌و رېژه‌ی (۱.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کان و ژماره‌ی دانیشتوانیان (۵۱۳۰) که‌س و رېژه‌ی (۱۹.۳٪) کۆی گوندنشینی قه‌زاکه‌ی پیکه‌یناوه، له‌م ساله‌دا ژماره‌ی نشینگه‌کان که‌مبۆته‌وه به‌ به‌راورد به‌ سالی (۲۰۰۲ و ۲۰۰۹) له‌ ماوه‌ی سالانی (۲۰۰۹ – ۲۰۱۹) دا رېژه‌ی گۆرانی سالانه‌ی نشینگه‌کان و دانیشتوان یه‌ك به‌دوای یه‌كدا (۲.۸٪) و (۰.۶٪) بوه، ئەمه‌ش به‌هۆی دوباره‌ کۆچی گوندنشینان بو بۆ سه‌نته‌ری شاره‌کان.

ب- له‌سه‌ر ناستی یه‌که کارگیریه‌کان:

دابه‌شبوونی نشینگه‌ به‌پیی ریزبه‌ندی قه‌باره‌یان جیاوازه له‌ نیوان یه‌که کارگیریه‌کاندا، به‌سه‌رنجدان له‌ خشته‌ی (6) و نه‌خشه‌کانی (6,7,8,9) دا ئەو راستیه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌ویت:

ده‌سته‌ی یه‌که‌م: (۲۰۰ که‌س که‌متر)

۱- ئەو نشینگانه‌ی که‌وتونه‌ته‌ ناو ئەم ده‌سته‌یه له‌ سالی (۱۹۷۷) دا، له‌روی ژماره‌و نشینگه‌و دانیشتوانه‌وه زۆرتریان ده‌که‌ونه ناحیه‌ی ناوده‌شت (سه‌نگه‌سه‌ر) واته ئەم ناحیه‌یه به‌ پله‌ی یه‌که‌م دیت، له‌روی ئەم ده‌ستانه‌ی، که (۳۴) نشینگه‌یه رېژه‌ی (۵۲.۳٪) ی کۆی نشینگه‌گانی ناحیه‌که و رېژه‌ی (۲۰.۵٪) کۆی گوندنشینیان ناحیه‌که‌بون، که‌مترینی ئەم ده‌سته‌یه که‌وتۆته ناحیه‌ی هیرۆ، که (۱۳) نشینگه‌و رېژه‌ی (۵۲٪) ی کۆی نشینگه‌کانی ئەم یه‌که‌یه‌ی پیکه‌یناوه دانیشتوانیان (۱۳۳۲) که‌س بوه، رېژه‌ی (۱۹.۷٪) ی کۆی دانیشتوانی ئەم یه‌که‌یه‌ی له‌خۆگرتوه.

۲- له‌ سالی (۲۰۰۲) دا ناحیه‌ی ناوده‌شت (سه‌نگه‌سه‌ر) هه‌ر له‌ پله‌ی یه‌که‌م بوه له‌روی له‌خۆگرتنی ئەم ده‌سته‌یه به‌جۆریک (۴۲) نشینگه‌ به‌رېژه‌ی (۶۶.۶٪) ی نشینگه‌کان و رېژه‌ی (۱۸.۶٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، که‌مترینان که‌وتۆته ناحیه‌ی هه‌لشۆ، که (۲۲) نشینگه‌و رېژه‌ی (۷۳.۳٪) ی کۆی نشینگه‌کان و ژماره‌ی دانیشتوانیان (۱۸۱۳) که‌س بوه، واته رېژه‌ی (۲۶.۷٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، ناحیه‌ی سه‌نته‌ر (۳۲) نشینگه‌و رېژه‌ی (۸۴.۲٪) ی کۆی نشینگه‌کانی له‌خۆگرتوه، ژماره‌ی دانیشتوانیان (۲۴۰۶) که‌س بوه‌و رېژه‌ی (۳۷.۹٪) کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، ناحیه‌ی هیرۆ (۳۱) نشینگه‌و رېژه‌ی (۷۹.۵٪) ی کۆی نشینگه‌کانی له‌خۆگرتوه، ژماره‌ی دانیشتوانیان (۲۱۸۸) که‌س بوه‌و رېژه‌ی (۳۵.۴٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، هه‌روه‌ها ناحیه‌ی ژاراوه (۲۸) نشینگه‌و رېژه‌ی (۷۵.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کانی له‌خۆگرتوه، ژماره‌ی دانیشتوانیان (۲۶۴۹) که‌س بوه‌و رېژه‌ی (۳۵.۵٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه.

۳- نشینگه‌کانی ئەم ده‌سته‌یه له‌ سالی (۲۰۰۹) دا زۆرتریان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی هه‌لشۆ، که (۳۸) نشینگه‌و رېژه‌ی (۸۲.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کانی له‌خۆگرتوه‌و ژماره‌ی دانیشتوانیان (۲۳۱۵) که‌س بوه‌و رېژه‌ی (۴۷.۳٪) ی کۆی

دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکهیناوه، که‌مترینیان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی (هیرۆ) که (۱۴) نشینگه‌یه و ریزه‌ی (۹۳.۳٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۷۸۳) که‌سه و ریزه‌ی (۷۲.۵٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکهیناوه، به‌لام ریزه‌ی نشینگه‌و دانیشتوانی ناو ئه‌م ده‌سه‌یه له ناحیه‌ی (ناوده‌شت(سه‌نگه‌سه‌ر) و سه‌نته‌ر) که هه‌ریه‌که‌یان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (۷۰٪) و (۸۵.۷٪) بوه، ناحیه‌کانی (ژاراوه و ئیسیوه) یه‌ک به‌دوای یه‌کدا ریزه‌ی نشینگه‌و دانیشتوانی ناو ئه‌م ده‌سته‌یه دابه‌زیوه بۆ (۷۳.۳٪) و (۸۸.۸٪) ئه‌مه‌ش به‌هۆی که‌مبونه‌وه‌ی ژماره‌ی گونده‌کانی یه‌م یه‌که‌یه، به‌جۆریک که ناحیه‌ی ژاراوه له (۴۲) گونده‌وه بۆته (۳۴) گوند، ناحیه‌ی ئیسیوه‌ش ژماره‌ی گونده‌کانی له (۳۷) وه بۆته (۲۰)، ئه‌مه‌ش به‌هۆی کۆچی گوندنشینان به‌ره‌و سه‌نته‌ری شاره‌کان

۴ - له سالی (۲۰۲۰) دا نشینگه‌کانی ئه‌م ده‌سته‌یه و زۆرتترینیان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی ناوده‌شت سه‌نگه‌سه‌ر، که (۴۶) نشینگه‌و ریزه‌ی (۷۴.۵٪) کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان به‌ریزه‌ی (۲۳.۹٪) ی کۆی دانیشتوانی ناو ئه‌م ده‌سته‌یان له‌خۆگرتوه، که‌مترینیان ده‌که‌ویته ناحیه‌ی هیرۆ، که (۱۳) نشینگه‌و ریزه‌ی (۹۲.۸٪) ی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان و (۴۸۲) که‌س و ریزه‌ی (۷۰٪) ی کۆی دانیشتوانی ئه‌م یه‌که‌یه پیکده‌هینن، ئه‌مه‌ش ده‌که‌پیته‌وه بۆئه‌وه‌ی هه‌لکه‌وته‌ی ئه‌م یه‌که‌یه زیاتر نشینگه‌ی قه‌باره بچوک له‌خۆبگریته له ناحیه‌کانی (سه‌نته‌ر و هه‌لشۆو ژاراوه و ئیسیوه).

ریزه‌ی نشینگه‌ یه‌ک یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (۹۳.۳٪) و (۸۶.۱٪) (۸۲.۳٪) و (۸۲.۳٪) و کۆی نشینگه‌کان و ریزه‌ی دانیشتوانیان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (۴۷.۸٪) و (۴۷.۷٪) و (۴۳.۴٪) و (۳۹.۱٪) ی کۆی دانیشتوانی یه‌که‌کانیان پیکهیناوه ئه‌مه‌ش وایکرده ژماره‌یه‌ک له گونده‌کانی ئه‌م ده‌سته‌یه به‌هۆی هه‌لکه‌وتتیا له‌ناوچه شاخاوییه‌کاندا گوندی قه‌باره بچوک و په‌رش بلاوبن.

ده‌سته‌ی دوهم (۲۰۰-۴۹۹ که‌س)

۱- ئه‌و نشینگانه که‌وتونه‌ته ناو ئه‌م ده‌سته‌یه له سالی (۱۹۷۷) دا زۆرتترینیان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی ناوده‌شت (سه‌نگه‌سه‌ر)، که (۱۸) نشینگه‌و ریزه‌ی (۲۷.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانی (۵۳۹۹) که‌سه ریزه‌ی (۳۴.۸٪) کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌یان له‌خۆگرتوه، که‌مترینیان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی هیرۆ، که (۸) نشینگه‌و ریزه‌ی (۳۲٪) ی کۆی نشینگه‌کان و (۳۶.۵٪) ی کۆی دانیشتوانی ئه‌م یه‌که‌ی پیکهیناوه، ناحیه‌ی سه‌نته‌ر (۱۳) نشینگه‌و ریزه‌ی (۲۴.۵٪) ی نشینگه‌کان و ژماره‌ی دانیشتوانی (۳۴۳۶) که‌س بوه ریزه‌ی (۲۸.۳٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکهیناوه.

۲- ناحیه‌ی ناوده‌شت له سالی (۲۰۰۲) هه‌ر له پله‌ی یه‌که‌مدا بوه، که (۱۳) نشینگه‌و ریزه‌ی (۲۰.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کانی ناحیه‌که‌ و ریزه‌ی (۱۸.۲٪) ی کۆی دانیشتوانی ئه‌م یه‌که‌یان پیکهیناوه، که‌مترینیان که‌وتونه‌ته ناحیه‌ی هه‌لشۆو (۴) نشینگه‌یه، که ئه‌وانیش نشینگه‌کانی (خواران، شیوه‌په‌ن، زه‌لی، سونی) یه‌ ریزه‌ی (۱۳.۳٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانی (۲۰۷۰) که‌سه و ریزه‌ی (۳۰.۵٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی له‌خۆگرتوه.

۳- ناحیه‌ی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر) له سالێ (۲۰۰۹) دا ژماره‌ی نشینگه‌کانی (۹) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۸٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانی (۲۹۷۴) که‌سه و ریژه‌ی (۲۵.۵٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، واته زۆرینه‌ی نشینگه‌کان که‌وتونه‌ته ئهم ناحیه‌وه، که‌مترینیان که‌وتونه‌ته هه‌ریه‌ک له ناحیه‌کانی (هیرۆ و ئیسپوه)، که نشینگه‌کانی (بیشیر و ئه‌شکه‌نه‌یه)، ژماره‌ی نشینگه‌و دانیشتوانیان هه‌ریه‌که‌یان (۱) نشینگه‌و ریژه‌ی (۶.۷٪) و (۵.۶٪) ی کۆی نشینگه‌کان و ریژه‌ی دانیشتوان (۲۷.۵٪) و (۱۳.۱٪) ی کۆی گوندنشینیانی ئهم یه‌که‌یان پیکه‌یناوه، ناحیه‌ی هه‌لشو ژماره‌ی نشینگه‌کانی (۷) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۵.۲٪) ی کۆی نشینگه‌کان و ریژه‌ی دانیشتوان (۳۹٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌یان له‌خۆگرتوه، ناحیه‌ی ژاراوه (۶) نشینگه‌و ریژه‌ی (۲۰٪) ی کۆی نشینگه‌کان و ریژه‌ی دانیشتوان (۳۵.۴٪) که‌سه بوه، هه‌روه‌ها ناحیه‌ی سه‌نته‌ر (۵) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۴.۳٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۱۵۲۲) که‌سه بوه، ریژه‌ی (۴۶.۸٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌یان له‌خۆگرتوه.

۴- له سالێ (۲۰۱۹) دا، زۆرینه‌یان ده‌که‌ونه ناحیه‌ی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر) و (۹) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۶.۳٪) کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان و (۲۴۸۴) که‌سه و ریژه‌ی (۲۰٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، که‌مترین نشینگه‌کانی ناو ئهم ده‌سته‌یه که‌وتونه‌ته هه‌ریه‌ک له ناحیه‌کانی (هیرۆ و ئیسپوه)، که ژماره‌یان (۱) نشینگه‌یه ئه‌وانیش نشینگه‌کانی (بیشیر و باوزی‌یه)، ریژه‌ی (۷.۲٪) و (۶.۷٪) کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۲۰۶، ۴۵۰) که‌سه و ریژه‌ی (۲۹.۱۰٪) و (۵۲.۳٪) کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه ناحیه‌ی سه‌نته‌ریش (۵) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۴.۸٪) و کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۱۲۲۰) که‌سه و ریژه‌ی (۳۴.۹٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، ناحیه‌ی هه‌لشو، که (۴) نشینگه‌و ریژه‌ی (۱۱.۱٪) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۲۳۳۰) که‌سه و ریژه‌ی (۴۳٪) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، ناحیه‌ی ژاراوه‌ش (۳) نشینگه‌یه بریتین له (خه‌نده‌که، کوزینه، تومه) و ریژه‌ی (۸.۸) کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانیان (۷۵۴) که‌سه و ریژه‌ی (۱۷.۷٪) کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکه‌یناوه، به‌هۆی هه‌لکه‌وتنیا له‌ناوچه ده‌شتاییه‌کان و ئاسانی هاتوچۆکردنی گوندنشینیان وایکردوه، که ژماره‌یان به‌رزى و نزمى بکات.

خشته‌ی (۶)

دابه‌شبوون و گۆرانی قه‌باره‌یی نشینگه ديهاتییه‌کانی قه‌زای پشده‌ر به‌پیتی یه‌که کارگتیرییه‌کان له‌ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷ - ۲۰۲۰)

۲۰۲۰		۲۰۰۹		۲۰۰۲		۱۹۷۷		یه‌که کارگتیرییه‌کان	
ریژه %	ژ. دانیشتوان	ریژه %	ژ. گوند	ریژه %	ژ. دانیشتوان	ریژه %	ژ. گوند	ریژه %	ژ. گوند
ناحیه‌ی سه‌نته‌ر									
۴۷,۸	۱۶۶۷	۸۲,۳	۲۸	۵۳,۲	۱۷۳۷	۸۵,۷	۳۰	۳۷,۹	۲۴,۰۶
۳۴,۹	۱۲۲۰	۱۴,۸	۵	۴۶,۸	۱۵۲۲	۱۴,۳	۵	۴۸,۲	۳۰,۵۲
۱۷,۳	۶۰۰	۲,۹	۱	-	-	-	-	۱۳,۹	۸۷۵
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
۱۰۰	۳۴۸۷	۱۰۰	۳۴	۱۰۰	۳۲۵۹	۱۰۰	۳۵	۱۰۰	۶۳۳۳
			۳	۳			۹		۷

ناحیه نوودهشت																
۲۳,۹	۲۸۴۲	۷۴,۵	۴۱	۱۵,۶	۱۸۲۹	۷۰	۳۵	۱۸,۶	۳۷۹۸	۶۶,۶	۴۲	۲۰,۵	۳۱۷۹	۵۲,۳	۳۴	۲۰۰
۲۰	۲۴۸۴	۱۶,۳	۹	۲۵,۵	۲۹۷۴	۱۸	۹	۱۸,۲	۳۷۰۰	۲۰,۶	۱۳	۳۴,۸	۵۳۹۹	۲۷,۶	۱۸	۲۰۰-۹۹۹ کس
۱۲	۱۴۳۰	۳,۷	۲	۱۲,۲	۱۴۲۲	۴	۲	۴۹	۹۹۹۹	۹,۶	۶	۳۳,۴	۵۱۷۹	۱۲,۳	۸	۵۰۰-۹۹۹ کس
۴۳,۱	۵۱۳۰	۵,۵	۳	۴۶,۷	۵۴۵۲	۸	۴	۱۴,۲	۲۸۷۴	۳,۲	۲	۱۱,۳	۱۷۳۶	۱,۵	۱	۱۰۰۰ کس زیاتر
۱۰۰	۱۱۸۸۶	۱۰۰	۵۵	۱۰۰	۱۱۶۷۷	۱۰۰	۵۰	۱۰۰	۲۰۳۷۱	۱۰۰	۶۳	۱۰۰	۱۵۴۹۳	۱۰۰	۶۵	کۆی گشتی
			۳				۲۱				۱					چۆل
ناحیهی هیرق																
۷۰	۴۸۲	۹۲,۸	۱۳	۷۲,۵	۷۸۳	۹۳,۳	۱۴	۳۵,۴	۲۱۸۸	۷۹,۵	۳۱	۱۹,۷	۱۳۳۲	۵۲	۱۳	۲۰۰
۲۹,۱	۲۰,۶	۷,۲	۱	۲۷,۵	۲۹۶	۶,۷	۱	۴۰,۳	۲۴۸۶	۱۷,۹	۷	۳۶,۵	۲۴۶۷	۳۲	۸	۲۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۴۳,۸	۲۹۵۱	۱۶	۴	۵۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	-	-	-	-	۲۴,۳	۱۵۰۰	۲,۶	۱	-	-	-	-	۱۰۰۰ کس زیاتر
۱۰۰	۶۸۸	۱۰۰	۱۴	۱۰۰	۱۰۷۹	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۶۱۷۴	۱۰۰	۳۹	۱۰۰	۶۷۵۰	۱۰۰	۲۵	کۆی گشتی
			۱				۴				۷					چۆل
ناحیهی ژاراهه																
۴۳,۴	۱۸۵۳	۸۲,۳	۲۸	۳۶,۶	۱۷۷۱	۷۳,۳	۲۲	۳۵,۵	۲۶۴۹	۷۵,۶	۲۸					۲۰۰
۱۷,۷	۷۵۴	۸,۸	۳	۳۵,۴	۱۷۰۹	۲۰	۶	۴۷,۶	۳۵۵۶	۱۸,۹	۷					۲۰۰-۹۹۹ کس
۳۸,۹	۱۶۶۶	۸,۹	۳	۲۸	۱۳۵۶	۶,۷	۲	۱۶,۹	۱۲۵۵	۵,۵	۲					۵۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	-	-	--	--	-	-	-	-					۱۰۰۰ کس زیاتر
۱۰۰	۴۲۷۳	۱۰۰	۳۴	۱۰۰	۴۸۳۶	۱۰۰	۳۰	۱۰	۷۴۶۰	۱۰۰	۳۷					کۆی گشتی
							۱۲									چۆل
ناحیهی ژاراهه																
ناحیهی هه‌نشۆ																
۳۹,۱	۲۱۱۸	۸۶,۱	۳۱	۴۷,۳	۲۳۱۵	۸۲,۶	۳۸	۲۶,۷	۱۸۱۳	۷۳,۳	۲۲					۲۰۰
۴۳	۲۳۳۰	۱۱,۱	۴	۳۹	۱۹۱۲	۱۵,۲	۷	۳۰,۵	۲۰۷۰	۱۳,۳	۴					۲۰۰-۹۹۹ کس
۱۷,۹	۹۶۶	۲,۸	۱	۱۳,۷	۶۶۸	۲,۲	۱	۲۳,۸	۱۶۱۲	۱۰	۳					۵۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	-	-	-	-	۱۹	۱۲۹۳	۳,۴	۱					۱۰۰۰ کس زیاتر
۱۰۰	۵۴۱۴	۱۰۰	۳۶	۱۰۰	۴۸۹۵	۱۰۰	۴۶	۱۰۰	۶۷۸۸	۱۰۰	۳۰					کۆی گشتی
			۱۱				۱۷									چۆل
ناحیهی نیسپوه																
۴۷,۷	۴۱۲	۹۳,۳	۱۴	۳۸,۳	۶۴۲	۸۸,۸	۱۶									۲۰۰
۵۲,۳	۴۵	۶,۷	۱	۱۳,۱	۲۲۰	۵,۶	۱									۲۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	۴۸,۶	۸۱۲	۵,۶	۱									۵۰۰-۹۹۹ کس
-	-	-	-	-	-	-	-									۱۰۰۰ کس زیاتر
۱۰۰	۸۶۲	۱۰۰	۱۵	۱۰۰	۱۶۷۴	۱۰۰	۱۸									کۆی گشتی
			۲۱				۱۹									چۆل

سه‌رچاوه: کاری توێژه‌ر به‌پشت به‌ستن به:

- حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تی پلاندانان، به‌ریۆبه‌رایه‌تی ئاماری سلیمانی، ئه‌نجامه سه‌ره‌تاییه‌کانی پرۆسه‌ی ژماره‌لیدان و گه‌مارۆ‌سازی (الحصر والترقیم)، پارێزگای سلیمانی، سه‌رژمێری گشتی دانیش‌توان و نشینگه گوندییه‌کان، ۲۰۰۹.
- حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تی پلاندانان، به‌ریۆبه‌رایه‌تی ئاماری راپه‌رین، ژماره‌ی دانیش‌توانی ئیداره‌ی راپه‌رین به‌پیتی ناحیه و قه‌زا بۆ ساڵی (۲۰۰۹)، پێشبینی گه‌شه‌ی دانیش‌توان بۆ ساڵی (۲۰۲۰).
- وزاره‌ه‌تی تخطيط، نتایج ترقیم المبانی و حصری لسكان لسنه (۱۹۷۷)، محافظه‌ه‌ السليمانية، مطبعة الجهاز المركزي للاحصاء بغداد، تشرين الاول (۱۹۷۷)، جدول رقم (۱).
- مدیریه احصاء السليمانية، المؤشرات السكانية والبنی الخدمية، الارتكازية لاقلیم كوردستان العراق، ۲۰۲۰.

دهستى سېپهه: (۵۰۰ – ۹۹۹ كەس)

۱- له ساڵى (۱۹۷۷) دا نىشىنگهكانى ئەم دهستهيه زۆرترينيان كهوتونهته ناحيهى ناودهشت (سهنگهسهه)، كه (۸) نىشىنگه و رېژهى (۱۲.۳٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانيان (۵۱۷۹) كهس بوه، رېژهى (۳۳.۴٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه، كه مترينيان كهوتونهته ناحيهى هيرۆ، كه (۴) نىشىنگه و رېژهى (۱۶٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانيان (۲۹۵۱) كهس و رېژهى (۴۳.۸٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه، ناحيهى سهنتهريش (۵) نىشىنگه و رېژهى (۹.۵٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۲۹۶۳) كهسه و رېژهى (۲۴.۵٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه.

۲- زۆرترين نىشىنگهكانى نيو ئەم دهستهيه له ساڵى (۲۰۰۲) دا كهوتونهته ناحيهى ناودهشت (سهنگهسهه) (۶) نىشىنگه و رېژهى (۹.۶٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانى (۹۹۹۹) كهسه و رېژهى (۴۹٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه، كه مترينيان له ناحيهى سهنتههه، كه (۱) نىشىنگهيه ئهويش (وهستا سيمان) رېژهى (۲.۷٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهى (۸۷۵) كهس بوه رېژهى (۱۳.۹٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى لهخوگرتهه، ناحيهى ههلسۆ (۳) نىشىنگه و ئهوانيش (شىخ ئاودهلان، سالكى، دارهشمانهيه، رېژهى (۱۰٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۱۶۱۲) كهس بوه، رېژهى (۲۳.۸٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه، ناحيهى ژاراوهش (۲) نىشىنگه و برىتين له (بهستهستينى خوارو، زودان) رېژهى (۵.۵٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۱۲۵۵) كهس بوه، رېژهى (۱۶.۹٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه.

۳- زۆرترين نىشىنگهكانى ناو ئەم دهستهيه له ساڵى (۲۰۰۹) دا كهوتونهته ناحيهكانى ناودهشت (سهنگهسهه)، ژاراوه) كه ژمارهى نىشىنگه و دانىشتوانيان يهك بهدواى يهكدا (۲) نىشىنگه و رېژهى (۴٪) و (۶.۷٪) كۆى نىشىنگهكان و رېژهى دانىشتوانيان (۱۲.۲٪) و (۲۸٪) كۆى گوندنشىنانى ئەم يهكهيان پىكهيناوه، كه مترينيان كهوتونهته ناحيهكانى (ههلسۆ، ئيسيوه)، كه ههريهكهيان (۱) نىشىنگهيان لهخوگرتهه، ئهويش نىشىنگهى (شىنئى) له ههلسۆ و نىشىنگهى (باوزى) له ئيسيوه، رېژهكهيان يهك بهدواى يهكدا (۲.۲٪) و (۵.۶٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۶۶۸) و (۸۱۲) كهس بوه و رېژهى (۱۳.۷٪) و (۴۸.۶٪) كۆى دانىشتوانى پىكهيناوه، ههريهك له ناحيهكانى سهنتههه و هيرۆ ئەم دهستهيه لهخوئاگرىت.

۴- له ساڵى (۲۰۱۹) دا زۆرترين نىشىنگهكانى ئەم دهستهيه دهكهونه ناحيهى ژاراوه (۳) نىشىنگه و رېژهى (۸.۹٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانيان (۱۶۶۶) كهسه و رېژهى (۳۸.۹٪) كۆى گوندنشىنانى ناحيهكهى لهخوگرتهه، كه مترينيان كهوتونهته ناحيهكانى (سهنتههه، ههلسۆ) كه ژمارهى نىشىنگه و دانىشتوانيان يهك بهدواى يهكدا (۱) نىشىنگه و رېژهى (۲.۹٪) و (۲.۸٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۶۰۰) و (۹۶۶) كهس بوه، رېژهى (۱۷.۳٪) و (۱۷.۹٪) كۆى دانىشتوانى ناحيهكهى پىكهيناوه. ناحيهى ناودهشت (سهنگهسهه) (۲) نىشىنگه و ئهوانيش (گرتك، دهلوهكوترهه)، كه رېژهى (۳.۷٪) كۆى نىشىنگهكان و دانىشتوانهكهيان (۱۴۳۰) كهس بوه و رېژهى (۱۲٪) كۆى گوندنشىنانى ناحيهكهى لهخوگرتهه، ههريهك له ناحيهكانى هيرۆ و ئيسيوه ئەم دهستهيه

له خۆناگرن، چونکه سروشتی ناوچهكه له روی به رزی و نزمیهوه یارمهتی دروستبونی نشینگهی قهباره گهوره نادات، زیاتر نشینگهی قهباره بچوک له خۆدهگریت.

دهستهی چوارهم (۱۰۰۰ کەس و زیاتر)

۱- نشینگهکانی ناو ئەم دهستهیه له سالی (۱۹۷۷) دا زۆرتریان کهوتونه ته ناحیهی سهنتهر، که (۲) نشینگهن، ئەوانیش (ژاراوه، هه‌لشۆ، یه، ریژهی (%۳۸) کۆی نشینگهکان و دانیشتوانه‌که‌یان (۲۸۰۳) کەس بو، ریژهی (%۲۳) ی کۆی دانیشتوانی ئەو نشینگانهی له خۆگرتوه، که مترینان کهوتونه ته ناحیهی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر) (۱) نشینگه‌یه، که بریتیه له نشینگه‌ی (سوره‌دی) ریژهی (%۱.۵) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانه‌که‌یان (۱۷۳۶) کەس بو، ریژهی (%۱۱.۳) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌یان پیکهیناوه، ناحیهی هیرو ئەم دهستهیه له خۆناگریت ئەمه‌ش به‌هۆی سروشتی تۆبۆگرافی ناوچه‌که.

۲- له سالی (۲۰۰۲) دا زۆرتریان نشینگه‌کانی ئەم دهستهیه، کهوتونه ته ناحیهی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر) که (۲) نشینگهن ئەوانیش (زورکانی سه‌رو، دوگۆمان) ریژهی (%۳.۲) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانه‌که‌یان (۲۸۷۴) کەس بو، ریژهی (%۱۴.۲) ی کۆی دانیشتوانی ئەم یه‌که‌یان پیکهیناوه، که مترینان کهوتونه ته ناحیه‌کانی (هیرو و هه‌لشۆ)، که هه‌ریه‌که‌یان (۱) نشینگه‌یان له خۆگرتوه ئەوانیش (باوزی، شینی) و ریژه‌که‌یان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (%۲.۶) و (%۳.۴) ی کۆی نشینگه‌کان دانیشتوانه‌که‌یان (۱۵۰۰) و (۱۲۹۳) کەس بو، ریژهی (%۲۴.۳) و (%۱۹) کۆی گوندنشیانی ئەو یه‌کانه‌یان له خۆگرتوه، هه‌ریه‌ک له ناحیه‌کانی سهنته‌رو ژاراوه‌وه ئەم دهستهیه له خۆناگرن.

۳- له سالی (۲۰۰۹) دا نشینگه‌کانی نیو ئەم دهستهیه کهوتونه ته ناحیهی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر) که (۴) نشینگه‌یه، که بریتین له (توه‌سوران، قادرئاوا، زورکان، دوگۆمان) که ریژه‌که‌یان (%۸) ی کۆی نشینگه‌کان و دانیشتوانه‌که‌یان (۵۴۵۲) کەس بو، ریژهی (%۴۶.۷) ی کۆی دانیشتوانی ناحیه‌که‌ی پیکهیناوه، ناحیه‌کانی (سه‌نته‌رو هیرو و هه‌لشۆ و ژاراوه‌و ئیسیوه)، که ژماره‌یان (۵) ناحیه‌یه، ئەم دهستهیه له خۆناگرن ئەمه‌ش به‌هۆی ئەوه‌ی له ماوه‌ی سالانی (۲۰۰۲ - ۲۰۰۹) نشینگه‌کانی هیرو خراونه‌ته سه‌ر ناحیه‌کانی هه‌لشۆ و ئیسیوه، و به‌هۆی سروشتی تۆبۆگرافی ناوچه‌که‌یان یارمه‌تی دروستبونی نشینگه‌ی قهباره گهوره نادات، زیاتر نشینگه‌ی قهباره بچوک له خۆدهگریت.

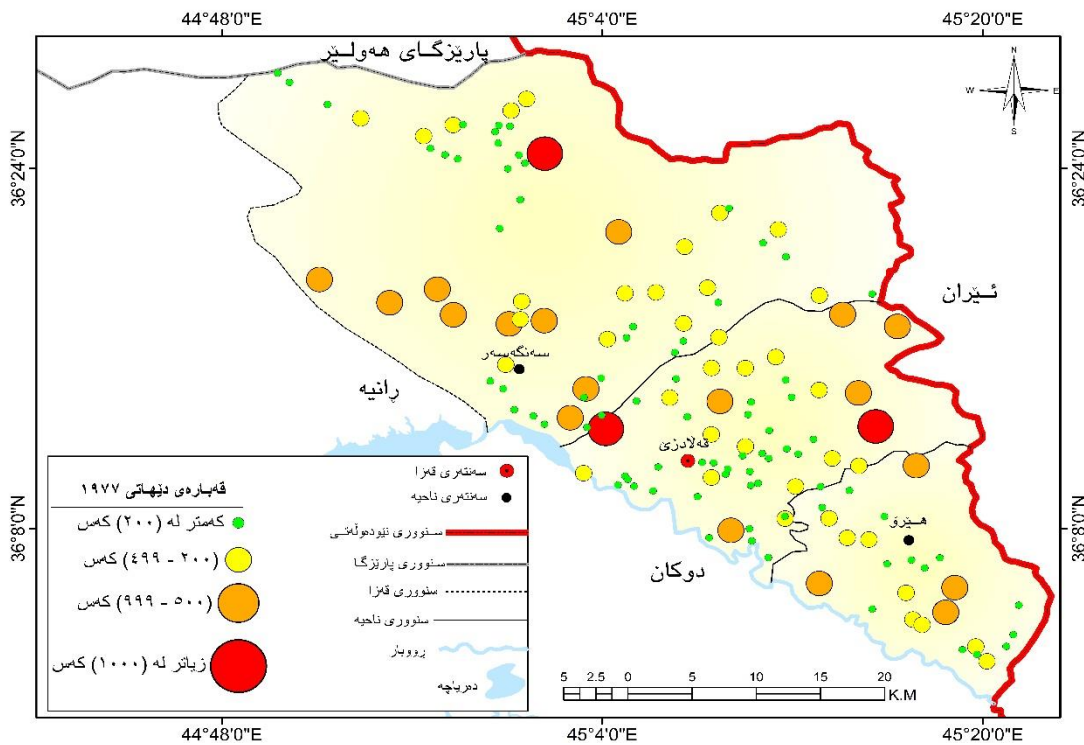
۴- زۆرتریان نشینگه‌کانی ئەم دهستهیه له سالی (۲۰۱۹) دا ده‌که‌ونه ناحیهی ناودهشت (سه‌نگه‌سه‌ر)، ئەمه‌ش به‌هۆی هه‌لکه‌وتنی له سه‌ر دهشت و بونی خاکی به‌پیتی کشتوکالی و ده‌رامه‌تی ئاو یارمه‌تیده‌رن، زۆربه‌ی نشینگه‌کانی قهباره گه‌وره‌ن، ناحیه‌کانی سه‌نته‌رو هه‌لشۆو هیرو و ژاراوه‌و ئیسیوه ئەم دهستهیه له خۆناگریت ئەمه‌ش ده‌گه‌رپه‌وه‌وه بۆ سروشتی تۆبۆگرافی ناوچه‌که‌یان.

له‌کۆتایی ئەم به‌شه‌دا ده‌گه‌ینه ئەو پوخته‌یه‌ی، که بلین قه‌زای پشده‌ر له ماوه‌ی سالانی لیکۆلینه‌وه‌دا ریژه‌و ژماره‌ی گونده‌کانی به‌ره‌و که‌مبونه‌وه‌ رویشتوه، هه‌ریه‌که‌ له هۆکاری (ئابوری و پامیاری و کارگیری) پۆلی سه‌ره‌کیان هه‌بو، به‌تایبه‌ت له ماوه‌ی سالانی (۱۹۷۷ - ۱۹۸۷) ژماره‌یه‌کی زۆر له گوندنشینان راگۆیزراون بۆ ئۆردوگا زۆره‌ملییکانی خودی قه‌زاکه‌و ناوچه‌کانی تر، ئەمه‌ش بۆته هۆی گۆرانی دابه‌شبوونی ژینگه‌یی و زیادبونی

رێژهی شارنشینیی قهزاکه له دواى سالى (2004) هوه به هۆی نه بونی پلان له لایهن حكومهتهوه، بۆ په ره پیدان و ئاوه دانکردنه وهی گوندهكان، گوندهكان به ته واوی پشتگوێخران، نه بون یان كه می پرۆژه خزمه تگوزارییه كانی وهك: (رینگاوبان و پرۆژه كانی ئاودیری و ئاوی خواردنه وهو ته ندروستی و پهروه رده و فیرکردن) وای له گوندنشینان كرد پوبكه نه شارهكان، ههروهها دامه زاندنی ژمارهیه كی زۆر له داموده زگاكانی حكومهت، ئه مه گوندنشینانی له پیشه ی كشتوكال و ئاژه لداریه وه گۆری بۆ نیشه جیبون له شارهكان ئه مه ش بۆ ته هۆی سه ره له دانی دیارده ی كۆچکردن له لادیوه بۆ شار و كاری كرده سه ر كه رتی كشتوكال و دابه زینی به ره مه می ناوخۆ، كه دواتر هه مو ئه مانه كاریگه رییان هه بوه له سه ر شیوازو دابه شبونی گۆرانی قه باره ی نشینگه دیهاتییهكان كه دواتر له به شی دوه مدا ده یانخه ی نه رو.

نه خشه ی (6)

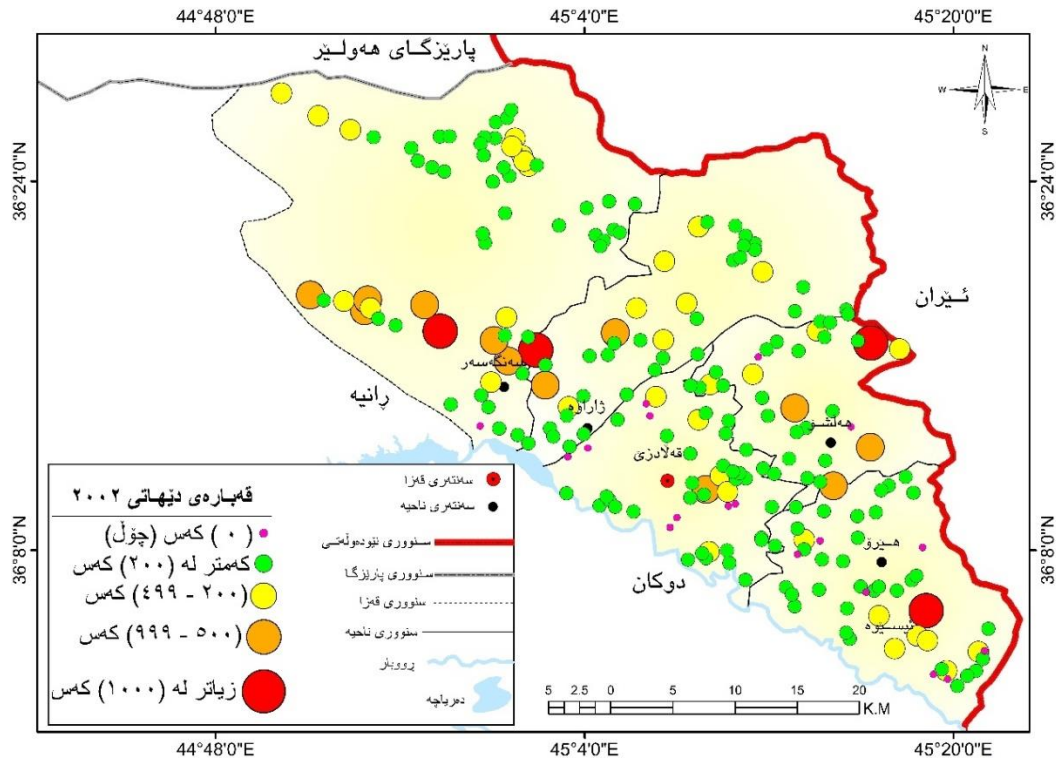
دابه شبونی نشینگه دیهاتییه كانی قه زای پشده ر به یی دهسته ی قه باره یان له سالی (1977)

سه رچاوه: كاری توێژه ر به پشت به ستن به 1- داتا كانی خسته ی (5) 2- به كاره یانی به رنامه ی Arc GIS10.8

نه‌خشه‌ی (۷)

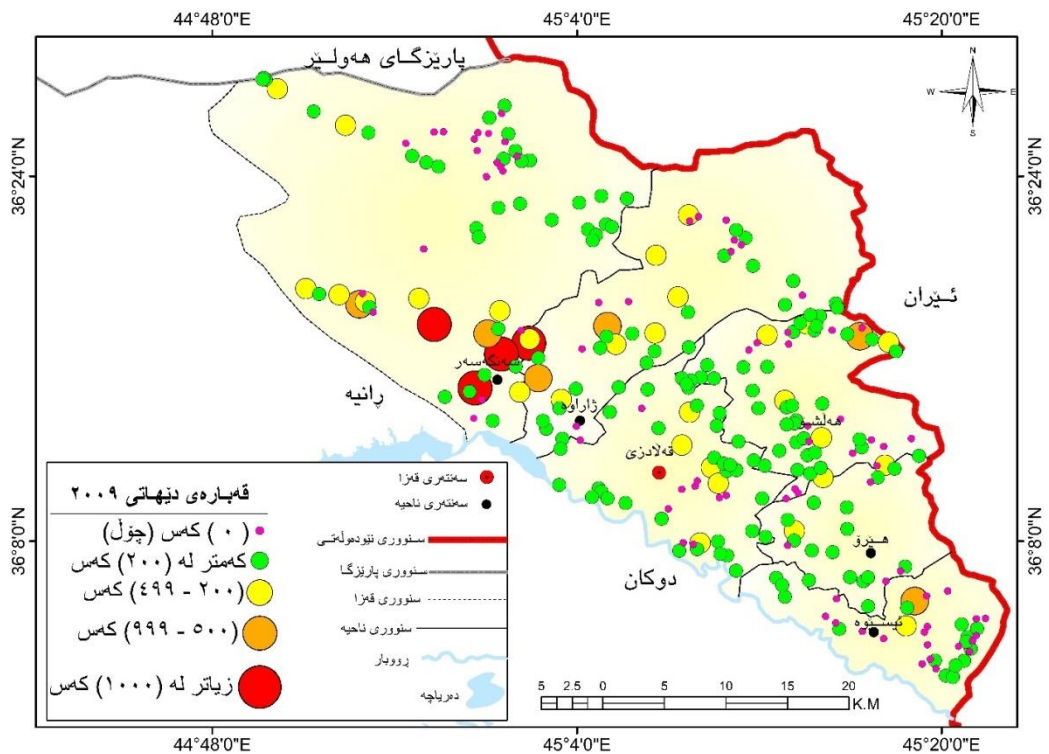
دابه‌شبنوی نشینگه دیهاتییه‌کانی قه‌زای به‌پیی ده‌سته‌ی قه‌باره‌یان له‌ سالی (۲۰۰۲)

سه‌رچاوه: کاری توێژهر به‌پشت به‌ستن به ۱- داتا‌کانی خشته‌ی (۵) ۲- به‌کاره‌یتانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

نه‌خشه‌ی (۸)

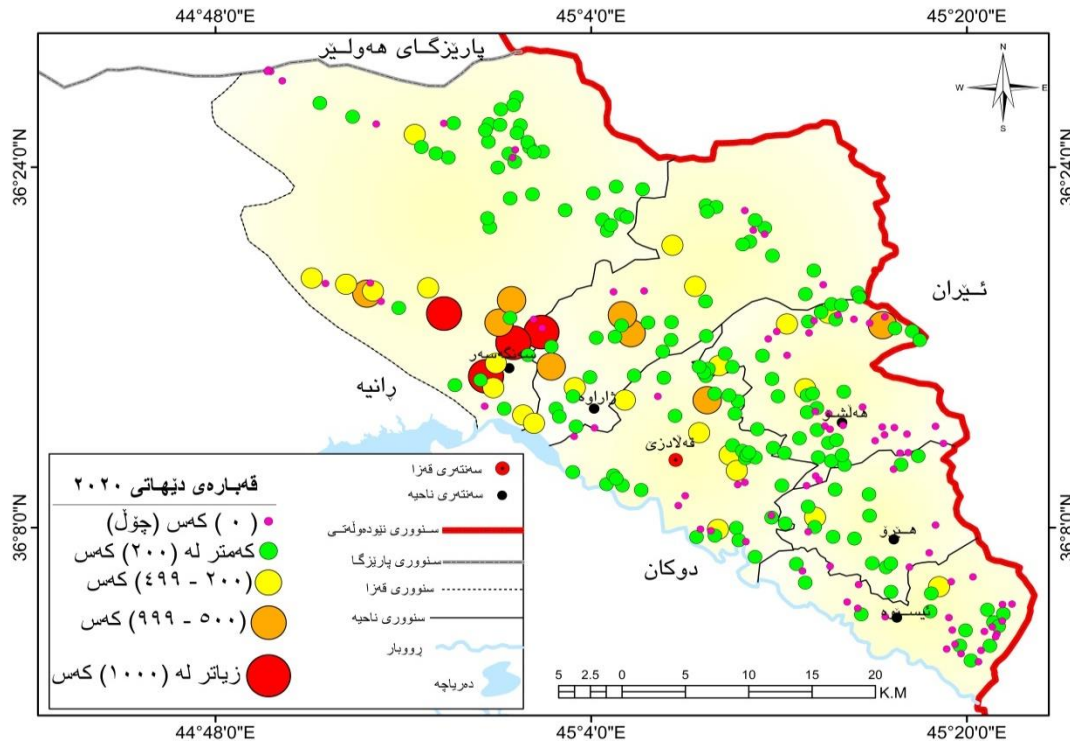
دابه‌شبنوی نشینگه دیهاتییه‌کانی قه‌زای پشده‌ر به‌پیی ده‌سته‌ی قه‌باره‌یان له‌ سالی (۲۰۰۹)

سه‌رچاوه: کاری توێژهر به‌پشت به‌ستن به ۱- داتا‌کانی خشته‌ی (۵) ۲- به‌کاره‌یتانی به‌رنامه‌ی Arc GIS10.8

نه خشه ی (۹)

دابەشبوونی نشینگە دێهاتییه‌کانی قەزای پشدر بە پێی دەستە ی قەبارەیان لە ساڵی (۲۰۲۰)

سەرچاوه: کاری توێژەر بە پشت بەستن بە ۱- داتا کانی خشته ی (۵) ۲- بە کارهێنانی بەرنامه ی Arc GIS10.8

ئەنجام:

لە کۆتایی توێژینه‌وه‌که، ده‌کری ئەم ئەنجامانه ب‌خه‌ینه‌رو:

- ۱- له‌ماوه‌ ی ساڵانی (۱۹۷۷-۲۰۲۰) نشینگە دێهاتییه‌کانی قەزای پشدر بەرزی و نزمی بە‌خۆیه‌وه‌ ب‌ینیوه، له‌ ساڵی (۱۹۷۷) دا (۷۶۰.۶ کەس/گوند) بوه، له‌ ساڵی (۲۰۰۲) دا بەرزبوته‌وه‌ بۆ (۸۰۶ کەس/گوند) و له‌ ساڵی (۲۰۰۹) دا نزمبوته‌وه‌ بۆ (۵۳۳ کەس/گوند)، به‌لام له‌ ساڵی (۲۰۲۰) دا تیکرای قەبارە ی گوند نزمبوته‌وه‌ بۆ (۵۲۱.۷ کەس/گوند).
- ۲- تیکرای قەبارە ی گوند له‌ سەر ئاستی ناحیه‌کان له‌ماوه‌ ی ساڵانی (۱۹۷۷-۲۰۲۰) کەمی کردوه، وه‌ک ناحیه‌ ی (سه‌نتەر، هێرو) تیکرای قەبارە ی گوندیان یه‌ک به‌دوای یه‌کدا (۷۹.۲ کەس/گوند) و (۳۶.۲ کەس/گوند) بوه.
- ۳- دابه‌شبوونی نشینگە دێهاتییه‌کان له‌ ناوچه‌ ی توێژینه‌وه‌ بۆ چه‌ند ده‌سته‌یه‌ک گۆرانی کاتی و شوینی به‌سه‌ردا هاتوه‌ و له‌ سەر ئاستی قەزا له‌ ساڵی (۱۹۷۷) ده‌سته‌ ی (۲۰۰) کەس که‌متر رێژه‌که‌ ی (۵۷.۵٪) بوه له‌ ساڵی (۲۰۲۰) رێژه‌که‌ به‌رزبوته‌وه‌ بۆ (۸۲.۴٪) ی گوندنشینی قەزاکه‌.

۴- ریژهی گورانی سالانهی گوندو دانیشتوانی گوندنشینان له ماوهی سالانی 1977-2020 گورانی به سهردا هاتوه، له سالی (1977 – 2002) (1.6%) و (1.2%) بوه، له سالی (2009 – 2020) ریژهکه که می کردوه بۆ (0.3%) و ریژهکهی (0.2%) بوه.

راسپارده:

له و ئهجامانهی که له توژیینهوهکه پییگهیشتوین چهند راسپاردهیهک دهخهینهرو:

- 1- گرنگیدان به ئامارو سهرژمیری گوندهکان به بهردهوامی له روی ژمارهی خیزان و کهرتی کشتوکالی و خزمهتگوزارییهوه بۆ ئهوهی داتای ورد له بهردهستدایت تاوهکو سودی لیوهربگیریت له بواری پلاندانان و پهرهپیدانی ناوچه دیهاتییهکانی قهزاکه.
- 2- گرنگی زیاتر بدیریت به گوندهکان بهتاییهتی ئه و گوندانهی که قهبارهیان بچوکه، چونکه گوندهکان سهرچاوهی سهرهکی دابینکردنی خوراک و سهرجه م پینداویستیهکانی شارن، ئه مهش له ریگای دابینکردنی سهرجه م خزمهتگوزارییهکان بۆ گوندهکان بۆ ئهوهی ریگه بگیرییت له کوچکردنیان به رهو شارهکان.
- 3- له ریگهی دیاریکردنی دهستهی قهبارهی نشینگه دیهاتییهکان بهتاییهت ئه و نشینگانهی که توانای له خوگرتنی ژمارهیهکی زوری دانیشتوانیان هیه، ههولبدیریت که زورینهی خزمهتگوزارییهکانیان بۆ دابینگیرییت و بکرینه چهقی کوبونهوهی دانیشتوانی زیاتر. بهستنهوهی نشینگه دیهاتییهکان له سهر بنهمای قهبارهی دانیشتوانیان بهیهکتری سودی زوری هیه بۆ دابینکردنی خزمهتگوزارییه جوربه جورهکان.

The Geographical Analysis for Distribution and Dimension of Rural Settlement in Pshdar District

Chnar Mahmood Ibrahim

Geography Department, College of Humanities Science, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region, Iraq.

E-mail: chnar.mahmood@uor.edu.krd

Pshtiwan Shafeeq Ahmad

Geography Department, College of Humanities Science, University of Raparin, Rania, Kurdistan Region, Iraq.

E-mail: Pshtiwan.Shafeeq@uor.edu.krd

Abstract:

Rural residential dimensions is one of the important residential subjects in geography that pays attention to distributing, arranging and organizing rural residential dimensions according to the geographical traits. Moreover, it changed according to the number of rural residents which can be rooted back to both, the geographical and human factors. Thus, smallness and largeness of the rural dimensions means allowing and preventing them from opportunities. In other words, most of the time, a humanistic and natural factor is the reason of giving the identity of largeness and smallness to a place. So, pshdar area is one of the places that has faced this change a lot.

The aim of this study is demonstrating those changes that pshdar district has faced in the side of residential dimensions and also to find out the effects of this change on the improvements of the rural residents. However, this is to take a stability on the rural residents with the urban ones and on the urban ones with the pshdar district.

The methodology of this study is the regional, analytical and comparative method. Also, geographical information system (GIS) has been adopted and some other equations are used to analyze the data related to the population residents of the district.

Keywords: Dimensions of Rural Settlements, Rural Dimension Discipline, Rural Dimension Board.

سه‌رچاوه‌كان:

محمد، خليل اسماعيل (١٩٨٢)، أنماط الاستيطان الريفي في العراق، مطبعة الحوادث، بغداد.

ئاكره‌یی، سه‌میر صباح رجب (٢٠١٠)، تحليل التوزيع الجغرافي لسكان قضاء اكري، رساله ماجستير (غيرمنشوره) كليه العلوم الانسانية، جامعه السليمانية، السليمانية.

أحمد، پشتيوان شفيق (٢٠٠٩)، شيكردنه‌وه‌ی شوینی بو دابه‌شبوئی دانیشتوان له قه‌زای رانیه (١٩٥٧ – ٢٠٠٦)، نامه‌ی ماسته‌ر، بلاوكراره، كۆلیجی زانسته كۆمه‌لایه‌تییه‌كان، زانکۆی كۆیه، كۆیه.

حمه، سروه جلال (٢٠١٩)، گۆرانکاری دانیشتوان له پارێزگای سلیمانی له‌ماوه‌ی نیوان سالانی (١٩٧٧ – ٢٠١٢) دا، لیکۆلینه‌وه‌یه‌ك له جوگرافیای دانیشتوان، تیزی دکتۆرا، كۆلیجی زانسته مروّقایه‌تییه‌كان، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی.

خورشید، فؤاد حمه (١٩٧٣)، قضاء بشدر دراسة في الجغرافيه البشرية، رساله ماجستير، مقدمه الى كليه الاداب، جامعه بغداد.

سليم، هیوا صادق (٢٠٠٥)، شيكردنه‌وه‌یه‌کی جوگرافی بو دابه‌شبوئی دانیشتوان له قه‌زای كۆیه، (١٩٥٧ – ٢٠٠٢)، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاوكراره)، كۆلیجی ئاداب، زانکۆی سه‌لاحه‌دین، سه‌ولیز.

صالح، هیرو عمر (٢٠١٠)، شيكردنه‌وه‌ی جوگرافی بو دابه‌شبوئی نشینگه‌ ديهاتيه‌یه‌كان له قه‌زای هه‌له‌بجی شه‌هیدا، نامه‌ی ماسته‌ر، كۆلیجی زانسته مروّقایه‌تییه‌كان، زانکۆی سلیمانی، سلیمانی.

کریم، بشار عادل (٢٠١٣)، شيكردنه‌وه‌ی شوینی نشینگه‌ ديهاتيه‌یه‌کانی قه‌زای كه‌لارو ره‌هه‌نده‌کانی په‌ره‌پیدانیان، نامه‌ی ماسته‌ر (بلاونه‌كراره)، كۆلیژی ئه‌ده‌بیات، زانکۆی صلاح الدین، سه‌ولیز.

عزیز، رۆسته‌م سه‌لام (٢٠٠٦)، دابه‌شبوئی نشینگه‌ گونديه‌یه‌كان له قه‌زای كۆیه و کاریگه‌ری له‌سه‌ر کرداری په‌ره‌پیدان، نامه‌ی ماسته‌ر، زانکۆی كۆیه، كۆلیژی په‌روه‌رده، به‌شی جوگرافیا.

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تی پلاندانان، به‌ریوبه‌رایه‌تی ئاماری سلیمانی، ئه‌نجامه سه‌ره‌تاییه‌کانی پرۆسه‌ی ژماره‌لیدان و گه‌مارۆسازی (الحصر والترقیم)، پارێزگای سلیمانی، سه‌رژمیری گشتی دانیشتوان و نشینگه‌ گونديه‌یه‌كان، ٢٠٠٩.

حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان، وه‌زاره‌تی پلاندانان، به‌ریوبه‌رایه‌تی ئاماری راپه‌رین، ژماره‌ی دانیشتوانی ئیداره‌ی راپه‌رین به‌پیتی ناحیه‌و قه‌زا بو سالی (٢٠٠٩)، پێشبینی گه‌شه‌ی دانیشتوان بو سالی (٢٠٢٠).

وزاره‌ التخطیط، نتایج ترقیم المبانی وحصری لسكان لسنه (١٩٧٧)، محافظه السليمانية، مطبعة الجهاز المركزي للإحصاء بغداد، تشرین الاول (١٩٧٧)، جدول رقم (١).

مدیریه احصاء السليمانية، المؤشرات السكانية والبنى الخدمية، الارتكازية لاقليم كوردستان العراق، ٢٠٢٠.

Clark, John I(1972), population Geography, 2nd Edition, pregame press oxford.

په‌راویزه‌كان:

* تیکرای قه‌باره‌ی گوند = $\frac{\text{ژماره‌ی دانیشتوانی گوندنشین}}{\text{ژماره‌ی گونده‌کان}}$ (محمد، ١٩٨٢، ص ٥٨)

* به‌هۆی گۆرانکاری کارگێری له سالی (٢٠٠٦) ناحیه‌ی ئیسیوه جیاکراوه‌ته‌وه له ناحیه‌ی هیرو، و (١٩) گوندی ناحیه‌ی هیرو خراونه‌ته سه‌ر ناحیه‌ی ئیسیوه، که ئه‌مانه‌ن(قندۆلی تازه، به‌ردکیشان، گه‌ناو، ده‌وژان، چه‌کوان، ده‌شتیوی سه‌رو، ده‌شتیوی خوارو، ده‌شتیوی اوهراست، چمکاو، زیوه‌له، ئه‌شکه‌نه، بالی لان، کۆنه‌گه‌ناو، باوزی، سه‌رشیو، خویبیان، پیلێسکه، گواران، به‌رشیران).